

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VIII istungjärk.

194. koosolek. 4. detsembril 1931.

Sisu:

1. Raudteede seaduse § 7. muutmise seadus — I lugemisel.
2. Vallasvara aresti alla panemise ja müügi asjus Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.
3. L. Johanson'i sõnavõtmine isiklikus asjas.
4. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku määramine.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 10.17 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi
A. Tõllassepp.

Juhataja: Vallasvara aresti alla panemise ja müügi asjus Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel. Üldkomisjoni aruandja rkl. Holberg — puudub. Komisjoni esimees — puudub.

1. Raudteede seaduse § 7. muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja L. Johanson: Raudteede seaduse § 7 muutmise seaduseelnõu järgi nähti ette, et antakse raudteelaste lastele priisõidu võimalus kesk-, kutsekoolis ja ametit õppimas käimiseks. Samuti võimaldatakse pensionäridele, kes ise üksi sõita ei saa, lasta sõita kaasas ka saatjatel.

(Koosolekut asub juhutama teine abiesimees **R. Penno.**)

Komisjonis tehti valitsuse eelnõus mõned muudatused. Eelnõus oli varem ette nähtud, et priisõidupileteid võivad saada ka nende isikute perekonnad, kelle teenistus otseses ühenduses raudtee tegevusega. Komisjoni enamus leidis, et nende isikute perekondadele priisõidupiletite andmine ei ole põhjendatud ja kustutas selle osa seaduseelnõust.

Edasi oli varem lubatud priisõidupiletid ajalehtedele, millised ilmuvad vähemalt

kolm korda nädalas. Komisjon muutis ka seda osa, nii et saavad priisõidupileteid ainult need ajalehed, millised ilmuvad vähemalt kuus korda nädalas, kusjuures ühe toimetuse kohta ei või selle piletiga sõita rohkem kui 5 inimest. Selle otsuse tegemist põhjustasid need andmed, mis kanti komisjonis ette, millest oli näha, et oli välja antud priipileteid 38 ajalehele ja seda kasutasid üle 200 inimese. Mõnes toimetuses mees, naine ja tütar, kusjuures mõnes toimetuses 21, mõnes 19 inimest. Komisjoni enamus leidis, et see on ebaõige ja piiras priisõidupiletite kasutamist. Komisjoni nimel teen ettepaneku,
seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

J. Soots (korra kohta): Rahaasjanduse komisjoni ja väliskomisjoni nimel teen ettepaneku,

määrata vaheaeg kuni kella 5. Motiivid selleks on järgmised. Eile Vabariigi Valitsus andis rahaasjanduse ja väliskomisjoni ühisele koosolekule informatsiooni uussakslastele tasumaksimise asjas, mille kohta läbirääkimisi eile ei peetud sellepärast, et arvati tarvilikuks, et enne peavad komisjoni liikmed oma rühmadega läbi rääkima, et rühmad saaksid seisukohta võtta. Seepärast, et rühmad saaksid seisukohta võtta ja kell ½1 võiksid rahaasjanduse komisjon ja väliskomisjon kokku tulla, selleks on vaheaeg mõeldud.

Ettepanek võetakse vastu.

Vaheaeg kl. 10.22 min. — kl. 17.13. min.

Juhataja: Riigikogu asub vahelejäanud päevakorra-punkti arutamisele.

2. Vallasvara aresti alla panemise ja müügi asjus Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja J. Holberg'i puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni esimees J. Teemant.

A. Laur: Väga austatud Riigikogu liikmed! See seadus tahab kaitset anda neile põllumajapidamistele, kes on niivõrt raskustesse sattunud, et oksjoniteel müüakse nende viimne vara. Sarnane oksjon on samasuguse hävitava mõjuga nagu tuli, mis midagi järele ei jäta. Ja kellel on õieti sarnasest oksjonist kasu? On sellest kasu rahval, riigil, rahvamajandusel? Või on sellest kasu võlausaldajatel, kreditoridel? Peab küll vastama, et kasu ei ole kellelgi. Iga majapidamine, kus oksjonil müüakse viimne varanatukena, on loovaks tööks, produtseerimiseks hulgaks ajaks võimetu. Sellest võime järeldada, et rahvamajandusel sellest mingit kasu ei ole. Aga ei ole kasu ka võlausaldajatel, sest oksjonil müüakse asjad nii odavalt ära, et kõigi saadud summadega ei suudeta kõige väiksemalgi määral võlga kustutada. Näiteks kui lehm müüakse 3—4—5 krooni eest ära, siis on seesugune summa ikkagi tühine võlgade katteks. Kui põllupidajatele jääks võimalus, — õigemini jääks osa vara lagastamata, sest oksjonil müümist ei saa nimetada teisiti — teataval määral vara müüa, siis võib mõnel juhul raskustest inimene veel pääseda. Niisugusest lähtekohast välja minnes peab ütleva, et see seadus on tarvilik, hoolimata neist puudustest, mis temal on. Kõigi negatiivsete külgede peale juhtis minu rühmakaaslane härra Penno juba tähelepanu. Mõned on nendest tähtsamad, teised vähema tähtsusega. Mina isiklikult tahaksin puudutada ainult kaht neist negatiivsetest külgedest selle seaduseelnõu juures.

Esiteks. See seadus teeb takistusi edaspidi meie põllumajandusele krediitide hankimisel. See oleks aga meie põllumajandusele kahjulik, kui meie ka edaspidi ei saaks põllumajandusele krediite anda, — see halvaks meie põllumajanduse arenemise. Kuigi praegusel ajal võiks öelda, et need talud paremini omaga välja tulevad, kellel laenu ei ole, siis ei saa ometi oletada, et meie paremad, intensiivsed talud tulevikus laenujeta läbi saaksid. Meie intensiivsed talud on varem laenu tarvitanud ja tarvivad seda ka tulevikus, ja meie intensiivsed majapidamised on olnud suuremaks ja tähtsamaks teguriks põllumajanduse üldises arenemises, sellega aga ka kogu rahvamajanduse arenemises. Sellest seisukohast on seadus negatiivne, sest tema vähendab teataval määral pankade usaldust põllumajanduse krediidi vastu.

Teiseks negatiivseks küljeks sellel seadusel on see, et tema vastuvõtmisega teki-

vad raskused shiraantidele. Kui näiteks võlgnik on kelm ja temal õnnestub teha obligatsioon oma kohale, mille ta võib endale tasku pista, vallasvara aga kaitseb „raudvara seadus“, siis niisugune mees võib tervele ilmale lihtsalt vilistada. Teoreetiliselt on see võimalik. Võib-olla, et üksikuid niisuguseid subjekte leidubki. Kuid neid on kahtlemata ainult üksikuid. Ja kui siis peaks selguma, et sarnaseid palju tekib, noh siis ometi leitakse mingi seaduslik norm, mille abil saaks sarnaste subjektide tekkimist ära hoida.

Nii siis hoolimata kahest puudusest, mida nimetasin, ja veel teistest, mida härra Penno eilsel koosolekul ära märkis, on see seadus siiski vajalik ja seda tuleb pooldada, sest ta annab praegusel ajal siiski mõnesuguse kaitse. Kas see kaitseabinõu küllalt tagajärjekas on, see on iseküsimus. Aga kui maja põleb, siis hakatakse isegi pisema abinõuga tuld kustutama. Ja et maja praegu põleb on kindel. On kaljukindl, et meie põllumajanduslik seisukord on praegu äärmiselt raske, võiks öelda otse katastroofiline. Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meil tihtilugu siin Riigikogus, kui keegi asju nii kujutab, nagu paistaksid need liiga mustana, öeldakse, et see on liialdatud, koguni veel enam: öeldakse, et see on demagoogia. Aga uskuge, härrad, et siin ei suudetagi enam mingit demagoogiat teha ega liialdada, vaid häda on suurem kui meie seda üldse sõnades väljendada suudame. Igaüks teist, kes maal on liikunud ja eriti viimasel ajal rahvakoosolekutel viibinud, see on kuulnud seda üldist häda, mis praegu igalpool valitseb; olgu ta väikemaapidaja, suurmaapidaja, vanatalupidaja või noortalupidaja, ükskõik kes, kõigil on häda, ja häda väga suur. Näiteks ühes kohas püüdsin ma selgitada, ja nõu anda, mis tuleks teha oma abiga, et neist raskustest üle pääsedä, kuid seal tähendati mulle, et mis räägite Teie sellest, kuidas meie aasta või kahe pärast elame, vaid kui see asi ei parane, kui asi kestab nii moodi nagu seni pool või kolmveerand aastat, siis meid kui põllupidajaid üldse enam ei ole. Raskuste all ägavad mitte üksi need, kes on sattunud raskustesse laenude kaudu, vaid ägavad lihtsalt harilikkude maksude tõttu, lihtsalt riigi- ja omavalitsuste maksud on need, mida ei suudeta praeguse olukorra juures kuidagi moodi ära tasuda. Põllusaaduste hinnad on praegu imemadalad, ja see rahanatuke, mis saadaksegi piimast või seast, see kuulub igasugusteks jooksvateks kuludeks,

kuna maksusid ei suudeta parema tahtmi-segi juures tasuda. Kokkuvõttes rahvas on sarnasel meelehelitel, et nad hakkavad abi ot-sima igasugustest abinõudest, sarnastest, mis neid endid võivad lõpuks valusalt lõi-gata. Nii näiteks kavatakse mõnes ko-has isegi mässu tõsta ning kroonikurssi langetada. Eriti kroonikursi langetamise mõte on põllupidajate keskel levinenud. Tähendab igasuguseid abinõusid on katsutud kasutada, abinõusid, mida raske on otstarbekohasteks pidada. Ma ei taha põr-mugi olla sellel arvamisel, et see seadus on see tõsine abinõu. Ei, meie seda ei üt-le, ei saa vististi ka keegi öelda, vaid see on üks väike, pisukene abinõu, poolik abinõu, aga ta on enam kui ei midagi. Ta on ikkagi midagi, mis neile väikeseks toe-tuseks on, kes on juba sarnasele teele sattunud, et kokkuvarisemine on enam kui käes. Sest muidu võib ju tõepoolest, kui appi ei tulda üht või teist moodi, sündida, et kolmveerand aasta pärast kolm-neljan-dikku või pooled talud varisevad lihtsalt kokku. Aga selle abinõu juures peaksime meie ka üles tõstma küsimuse, mis annaks põllupidajatele reaalsemat abi. Sarnaste küsimuste üle peaksime meie ka selle sea-duse puhul mõtteid vahetama ja seda juba sellepärast, et ainult siis, kui meie neid teisi, reaalsemaid abinõusid otsime ja lei-me, võiksime oksjonilainele kuidagi piiri panna. Meil on viimasel ajal mõtteid aval-datud, et meie põllumajanduslik krediit on ekslik olnud. Mina arvan aga, et põllu-majanduslik krediit oli õigustatud rohkem kui mingi muu krediit. Meie teame ju ka seda, et meie tööstustele anti omal ajal ohtralt krediiti, aga ometi on põllumajan-duse erikaal meie rahvamajanduses märk-sa suurem meie tööstuse erikaalust. Meie teame ka seda, et hulk tööstuslikke kre-diite on kustutatud või kinni külmanud, aga meie põllumajanduse krediidid tasu-takse varem ehk hiljem kõik terves ulatus-es. Mida aga küll oleks tarvis teha, on see, et meie peaksime aega andma neid põllumajanduslikke laene pikema aja jook-sul tasuda, et neid ei tuleks mitte sisse nõuda kohe, vaid neile tuleb moratorium anda. Et see midagi päris võimatut ei ole, vaid täiesti realselt ettekujutatav, seda näeme kas või Läti oludest. Alles eile lu-gesime lehest, et Lätis on antud aasta peale võlgade tasumiseks moratorium.

Teiseks tahaksin tähelepanu juhtida sellele, et meie peaksime oma diskonto-protsent alandama. Omal ajal esitasin mi-na vastava eelnõugi, kuid see uinub valit-

suse laua kalevi all rahulikku und. Soo-mes oli võimalik protsendi reguleerimine, alandamine, meil aga mitte. Kui meie tahame seisukorda parandada, siis tahes-tahtmata ei pääse mööda ka protsendi alandamisest. Meie peaksime püüdma just haigust ennast kõrvaldada, mitte aga ainult rohtudega tõbe kergendama.

Tõsi, meil on ju põllumeeste rahaliste sissetulekute eest teataval määral hoolitse-tud. Juba eelmise valitsuse ajal võeti näi-teks vastu Teravilja kaitseseadus, mis on mõnelegi põllumehele rahalisi sissetulekuid andnud. Aga see kõik on liiga vähe. Kõi-gepealt ei ole kaugeltki kõik põllumehed sellest tulu saanud. Eelmisel aastal on rukist andnud üle 20.000 põllumehe. Kuid nagu teada on üle 100.000 talumajapida-mise, nii et tervelt $\frac{4}{5}$ on neid, kes rukki-müügist sissetulekuid ei ole saanud. Tä-navu on lugu veel halvem, tänavu saavad veel vähem majapidamisi sellest tulu. Sel-lest järgneb, et meil tuleks ka teiste põllu-majanduse saaduste hinde tõsta riiklikul toetusel.

J u h a t a j a: Kõneleja, ma peatan Teid, saan aru, et Teie kõnelele käesoleva sea-duseelnõu juures põllumajanduse raskus-test, aga leian, et Teie siiski kaldute kau-gele, ja palun jääda päevakorra juurde.

A. L a u r: Ma arvan, et üldse oksjone meie muidu ei kõrvalda, kui meie neid oksjonite põhjusi ei püüa kõrvaldada. Oks-jone saame kõrvaldada ainult siis, kui meie loome sarnase olukorra, mis ei võimalda üldse oksjonite tekkimist. Sellepärast lu-batagu mul siiski, lugupeetud Riigikogu liikmed, nende küsimuste juures peatuda, ja vaevalt keegi teinegi kõneleja neist möö-da pääseb. Nii näiteks arvan, et meie peaksime peekonihinda tõstma. Meie peak-sime juurde maksma peekonikasvatatajale 10 krooni sealt, mitte aga 5 krooni nagu se-nini.

Edasi tahaksin tähelepanu juhtida sel-lele, et meie peaksime samuti väljaveeta-vale võile juurde maksma, sest premia süsteem ja juurdemaksimine on teistes riikides läbi viidud. (V a h e l h ü ü e.) Näi-teks Leedus. (V a h e l h ü ü e.) See pole oluline, tuleb oludekohaselt talitada, ühes kohas makstakse rohkem, teises vähem. Meie peame seda küsimust põhimõttelikult lahendama ja asja otsustama jaatavalt. (V a h e l h ü ü e.) Mulle vastatakse, et riigikassa seisukord ei luba ja raha ei ole, mille peale härra Rei tähelepanu juhtis.

Kuid raha peame leidma, ja kui mitte midu, siis peaksid teised kodanikud aitama seda raha kokku panna, sest arvan, et ei ole õige, et majandusliku kriisi raskused lasuksid ainult ühel kihil, see on põllupidajate kihil. Majanduslikud raskused peaksid jaotatud olema kõikidele kodanikkudele ühtlaselt, muidu teised võiksid soovida, et see kriis võimalikult kauem kestaks. (V a h e l h ü ü e.) Kui seal samane kriis on, siis tuleb ka sinna abi anda. Asi on aga selles, et sarnasel määral ei ole kriisi kuskil teises majanduseharus, kui põllumajanduses. Need, kes praegu kriisi raskusi üldse ei tunne, on kõik kindlakohalised ja kindlapalgalsed kodanikud. Neil on praegu tööpooldest lahedam elada, kui mõni aasta tagasi, sest elukallidus on langenud, palgad aga endised. Niisuguste hulka kuuluvad riigi- ja omavalitsuseteenijad ning -ametnikud, samuti ka kõik teised kodanikud pankades, era- ja ühistegelistes asutustes.

Sellest seisukohast välja minnes olemegi meie nõudnud, et riigiametnikkude ja -teenijate palku tuleks vähendada. Meil on praegu käsil Riigikogu liikmete oma poolt algatatud vabatahtlik palkade vähendamine.

J u h a t a j a (koputab haamriga): Kõneleja, ma peatan Teid teist korda, leides, et kaldute kõrvale, ja kutsun Teid päevakorra juurde.

A. L a u r: Arvan, et see on siiski liiga pike summa, et see palju tähendaks. Tahaksin näidata, kuidas oleks võimalik niõelda võile juurde maksta, mis aitaks kõrvaldada praegu olemasolevaid ja tulevaid oksjone. Oksjonite laine on tulemas, see kõik, mis praegu, on alles algus. Peame tahes või tahtmata põllumajanduse saadustele juurde maksuma, ja üks võimalus on see, millele näitasin.

Meil on teenistusetasu eelarve § 1 järgi ette nähtud kolm miljardit sada miljonit senti. Ja kui nüüd juurde võtame perekonna-abiraha, kütte ja valgustuse, siis teeks see kõik kokku 3.700.000.000 senti. Võtame esialgse summa ja arvame sellest 20% maha, mis teeks välja 620 miljonit senti. Kui 20% võrra palku vähendame, siis saaksime 620 miljonit senti. Teame ka seda, et läinud aastal on võid välja veetud 13 miljonit kilogrammi. Kui nüüd 620 miljonit senti jagame 13 miljonile, siis saame 47 senti. Kui palku vähendame, võime 47 senti võikilogrammile juurde maksta.

Kui aga võtame kogusumma, juurde arvatud palgale perekonna-abiraha ja teised lisatasud, ja selle summa vähendaksime 20% võrra, siis võiksimme võikilogrammile juurde maksta 57 senti. Ja kui seda teeksimme, siis loomulikult ei oleks õieti midagi katki: nagu näitasin, elukallidus on langenud, seega on võimalus palkasid vähendada. Sellega päästaksime meie mitmed majapidamisest kokkuvarisemisest. Teame, et või paigutamiseega on seisukord raske. Eila lugesime ajalehtist, et Belgias tõstetakse tolli, samuti tõstetakse Saksamaal tolli 50% võrra, ja Inglismaa teeb kihutusetööd, et asumaade võid rohkem tarvitama hakataks. Ja tõsi on, et meie või paigutamiseega tuleb tööpooldest raskusi ja loomulik oleks, et peaksime võile juurde maksuma. Siin on igatahes üks allikas minu poolt näidatud. Ma ei ütle, et see ainus on, kuidugi on veel teisigi.

J u h a t a j a: Rkl. Laur, ma hoiatan Teid esimest korda. Järgmine päevakorrapunkt käsitab karjakasvatuse edendamist ja võihindade kindlustamist, seal võiksite sellest kõneleda. See küsimus ei ole praegu päevakorras.

A. L a u r: Edasi tahaksin kolmandale artiklile tähelepanu juhtida, millest raha saada ja talude oksjone ära hoida. See on, et meie enam peaksime suutma kartulit realiseerida, mida palju on ja kipuvad tänava ära mädanema. Siin peab abinõusid otsima, kuidas seda ära hoida. On kindel see, et peaksime rohkem piiritust ajama. (V a h e l h ü ü d e d.) Me teame, et valitsus on otsustanud mitte üle normi piiritust ajada ja seda mitte välja vedada. Siin on valitsus kui üks jonnakas ja riukas laps, kes, kui ema teda õpetab lusikaga sööma ja ütleb, et tuleb lusikat hoida teisiti, viskab jonnakalt lusika ära ja ütleb: ma ei tahagi süüa! (V a h e l h ü ü d e d.) Tõesti, tõesti ma ütlen teile, härrad kogupõllumehed: meie praeguse valitsuse võtted on eht titavõtted. (N a e r.)

Ei ole keegi öelnud, mina ei ole kunagi öelnud, et piiritust ei pea välja vedama, vaid on näidatud puudustele, mis väljaveo juures ilmsiks tulnud, ja see on kõik. Aga valitsus ütleb, et ta ei tahagi teha ja ta ei teegi. Kui valitsus juba demagoogiat hakkab tegema, siis peab asi tööpooldest halb olema. See on üks külg sellel asjal. Ma tahaksin tähelepanu juhtida ühele artiklile „Päevalehes“ 1. detsembrist. Seal avaldas mõtteid vabrikantide ühingu sek-

retär insener Mauritz ja näitas, et võiks kartuleid piirituseks ajada ja bensiini sisse segada. (V a h e l h ü ü e.) See on valitsuse ülesanne. Siin on öeldud, et „piiritust võib kergesti muuta absoluutseks alkoholi, mida 25% võib segada bensiiniga, saavutades häid tagajärgi“.

Edasi öeldakse: „Kui $\frac{1}{4}$ sellest bensiinist asendada piiritusega, siis võiksid vabrikud Eesti turule mahutada 25 miljonit liitrit absoluutset alkoholi, mille väärtust võin hinnata 80 miljoni kroonile.“ (V a h e l h ü ü e.) Meie teame, et üks liiter piiritust on 8 kraadi. See oleks olema 200 miljonit kraadi piiritust, mis läheks bensiini hulka segamiseks. Iga tünder kartuleid annab keskmiselt 90 kraadi, muidugi mõni kartul annab rohkem, teine vähem, aga keskmiselt annab 90 kraadi, nii siis 200 miljoni kraadi piirituse ajamiseks läheb 1.800.000 tündrit kartuleid ehk 3.600.000 vakka, ja see on määratu hulk kartuleid. Kui seda teostada võiks, siis saaks tarvitada kõik meie vabad kartulid ära. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, härra Soots, kui see nii on, anname siis niipalju, kui nad suudavad töötada ja kuipalju kartuleid anda on, sellest oleks isegi küllalt. Aga praegu anname nii vähe, et vabrikud peavad seisma, ja põllupidajad ei saa oma kartuleid absoluutselt kuhugi panna. (V a h e l h ü ü e.) Kõigepealt lugege „Päevalehte“, siin on öeldud 25 miljonit liitrit, ja teie teate, et üks liiter vastab 8 kraadile. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, võib ju olla, mina ei tea seda, aga asi on nii, et ministerium oma ametkonnaga peaks seda küsimust kaaluma ja vaatama, kas see läbiviidav on. Ja kui see läbiviidav on, siis on võimalik meie kartuleid väga heade tagajärgedega realiseerida. (V a h e l h ü ü e.) Võib ju olla, mina ei vastuta selle eest, aga ma ütlen, kui see ka nii oleks, siis saaksid meie vabrikud üsna tugevasti tööd, ja hulk meie kartuleid saaks realiseeritud. Veel oleks üks abinõu, kuidas jällegi väljaminekuid kokku hoida ja ära hoida, et oksjoneid mitte niipalju ei tekiks, kui on tekkinud ja tekkima saab. See on nimelt see, kui meie kinnisvaramaksu vähendaksime. Omal ajal tehti rahaasjanduse komisjonis meie rühma liikmete poolt ettepanek, vähendada kinnisvaramaksu 25% võrra. Sellega ei oldud aga päri. Viimasel ajal mindi aga niikaugele rahaasjanduse komisjonis ja öeldi, et ei ole tarvis uut ega vana hindamist, vaid tuleb võtta see, mis vähem on, maha arvestes veel 25%, arvestades raskeid olusid.

Seda tegid põllumeeste kogud. Kuid veel ei ole kuulda, et selle teostamisele oleks asutud. Küll on aga ministri abi rahaasjanduse komisjonis teatanud, et seda peetakse võimatuks.

Sellepärast ootan mina härra Majanduseministrit vastust, kas nad lunastavad oma vekslit välja, mis nad andnud. Kui nad aga ei suuda seda välja lunastada, siis ei maksaks ka üldse sarnaseid vekslit anda, mis rahva keskel teatud ärevust tekitab. Ma pean ütleva, et praegune valitsus on saamatuse valitsus, ta on halb valitsus, ta ei julge midagi teha ega ei ole ka teinud midagi. Ta tahab puggeda ainult teiste selja taha, et siis niimoodi midagi otsustada.

Ma ei taha kaua teie tähelepanu enam kinni pidada ja tahan juhtida teie tähelepanu ainult ühele kirjutisele „Kajas“.

J u h a t a j a: Ma leian, et Teie järjekindlalt kaldute selle seaduse piiridest eemale. Ma hoiatan Teid teist korda.

A. L a u r: „Kajas“ 21. novembrist s. a. öeldakse: „Mis on niisugusest opositsioonist rahvale kasu? Mitte mingisugust. Opositsioon, kes riigielu tõsisematel silmapilkudel nii esineb, nagu meil seda teevad koonduslased ja tööerakondlased, sarnane opositsioon mängib rahva ja riigi saatusga.“

Ma pean ütleva, see on valitsuse enda süü, sest valitsus ei ole kunagi tahtnud opositsiooni kaastööd saada. Meie teame, kuidas ta on töötanud, ta on esitanud eelnõusid, mida otsustamise puhul alles esimest korda näeme, mille kohta tuleb aga öelda ei või ja, nagu tänagi uussakslaste küsimus. Nii ei tohiks valitsus tegutseda, ja nii ei saa praegune valitsus edasi ja nii ei saa oksjonilainet seisma panna. Ka see seadus jääb liiga väetiks abinõuks, sest see ei kõrvalda neid põhjusi, mis oksjoneid tekitanud ja tekitab. See valitsus on arg valitsus, ta ei julge midagi teha, see on saamatu valitsus, sest ta ei leia abinõusid, vaid tuleb igasuguste pisitillukete eelnõudega, mis ei anna mingit abi põllumajandusele. Valitsus ei oska mõjuvaid abinõusid leida, ta on liiga leidmatu, ja loomulik on, et sellepärast ei suudagi valitsus sarnast olukorda luua, kus oksjonid vähemaks jääksid. Teil, põllumeeste kogudel, on suur vastutus selle raske aja pärast ja teie peaksite sellele tõsisemalt mõtlema kui seni. Teie olete aga väikesi

raasuke si raskustes siplevatele põllumees-tele abina andnud, aga need ei vii meid sihile. Teie võite püüda, võib-olla, teil on isegi see tahe, aga teil puudub oskus ja jõud, millega seda läbi viia, ja sellepärast jääte saamatuteks. See on just saamatuse ülim tipp, mis praegu valitsemas, see on ka argtuse ülim tipp, mis seal olemas. Niisuguses olukorras ei pääse meie oksjonitest. Ka see eelnõu ei ole see, mis meid päästa suudaks, vaid see annab ainult mõnele üksikule — tähendab, võib anda ainult seda, mille abil hing kuidagi veel sees püsib. Muidugi, meie ei saa teisiti, kui peame toetama seda seadust, sest ka surevast loomast tuleb ikka loota elulooma, kui talle rohtu anname. Ja lootma peame.

K. T o n k m a n: Austatud Riigikogu liikmed! Kõigepealt pean tähendama, et kõnelen isiklikust seisukohast. Rühm, kuhu mina kuulun, võib teistsugusel arvamisel olla. Kuid olukord on niisuguseks kujunenud, et ei saa vaikida. Riigikogus on praegu seadus vastuvõtmisel, mis põllumeestele abi tahab pakkuda, kui oksjonihaamer ähvardab. Seaduseelnõu näeb ette, et põllumehel ei või viimset hobust, viimset lehma ja seapõrsast maha müüa senikaua, kui kinnisvara müügile läheb, et siis ühekorraga lõpp.

Seisukord on maal äärmiselt raske. Enne oleks tarvis teada, kuidas maal on sarnane seisukord tekkinud, et oksjonilaine maad ähvardab, ja teiseks, kuipalju on neid kodanikke, keda oksjonid ähvardavad. (V a h e l h ü ü e.) Kui laiaks see võib minna, seda ma ei tea, aga on tähtis, kuipalju kodanikke maal puudutab, et selge ülevaade oleks, kuidas edasi saada. Sellepärast lubage, austatud Riigikogu liikmed, et mina selle küsimuse juures peatun natuke laialdasemalt kui ainult otsekohe, kas seadus on hea või halb. Põllumajandus ei ole minu arvamise järgi juhuslikult umbkotti sattunud, vaid siin on oma teatud eelmäng olemas, mis põllumajanduse sarnase kriitilise seisukorra ette on seadnud. Seda enam on tarvis seda küsimust puudutada, et osa ajakirjandust ja ka Riigikogu liikmed on siit kõnetoolilt mõtteid avaldanud, nagu oleks põllumajandus oma ülejõu elamise ja mittekorrektse talituseviisiga niikaugele jõudnud, et oksjonid tulevad. (V a h e l h ü ü e d. — J u h a t a j a koputab haamriga.) Härra Köster, mina loodan, et Teie põllumajanduse tõsisest seisukorrast aru saate ja mind ei segaks. Kui maapanga direktor on niisugust informat-

siooni andnud, siis on see ebaõige. Püütakse sarnast meeolu luua, nagu oleksid põllumehed üle jõu elanud ja ei ole arvesse võtnud, kuhu nad sattuda võivad, kust välja ei pääse. See ei ole nii, vaid siin on teised põhjused. Kõigepealt, põllumajandus Eesti riigi algusest saadik on jäetud üheks kõrvalküsimumuseks ja ei ole arvatud, et põllumajandus meie riigis väga tähtsat osa etendada võib, nagu see praegusel korral ilmsiks tulnud. Kui vaatame statistilisi andmeid, „Eesti 1920—1930“, siis selgub nii mõnigi tõsiasi. Meil on üldse talusid 133.570, mille hulka kuuluvad ka asundusetalud, renditalud j. t. Need on 1929. a. statistilised andmed. Rahvast elab taludes kokku 641.168 hinge, see on natukene üle poole üldrahvaarvust viimase rahvalugemise järele. Nendest on iseseisvaid põllumeeste perekondi 558.964 hinge, ja põllutöölisi 82.204 hinge. Kõik kokku 641.968 hinge, kes põllupidamisest endid elatavad. On selge statistiliste andmete järele, et siin ei ole väikese arvu kodanikkudega tegemist, vaid küsimus puudutab üle poole Eesti riigi kodanikkusid. Kuidas on nüüd nende kodanikkude saatus välja kujunenud? Mitte ainult nende inimeste saatus, et neid taludest välja aetakse, vaid ka nende inimeste varandus hävitatakse ära, müüakse tühistate hindade eest maha. Edasi, „Eesti 1920—1930“ raamatu lhk. 54. peal on üles märgitud talude varanduslik väärtus, mis kokku ümmarguselt arvates üks miljard 19 miljonit krooni. Näha on, et talude väärtus on ka suur. Edasi, 54. lhk. on ka märgitud, et talude loomade väärtus ulatub 109 miljoni 627 tuhande krooni peale, mis teeb välja 10,8% kogu talu varanduse väärtusest. Masinate ja põllutööriistade väärtus hinnatakse 89 miljonile 300 tuhandele kroonile, mis teeb kogu varanduse väärtusest 8%. Ja nüüd korraga selgub, et need varandused on hädaohus, neid ähvardab oksjonihaamer. Inimesed on hooltsasti tööd teinud, varandusi kogunud, ja nüüd korraga ähvardab neid taludest väljaajamine, neid ootab oksjonihaamer, need varandusejõulised inimesed tehakse kerjajateks. Need inimesed, kes sarnasesse olukorda on sattunud, ootavad nüüd abi sellest seadusest, et järele jääks lehm, hobune ja ader. Kas saab selle inventariga veel põldu harida ja talu edasi pidada? Paneme käe südame peale ja küsime, kas see on nende töökate inimeste süü? Minu arvamise järgi ei ole see mitte nende süü. (V a h e l h ü ü e.) Teie pange siis ka käsi südame peale. (V a h e l h ü ü e.)

Kui vaatame talude võlakoormatust, siis selgub, et üldse võlg teeks välja 71 miljonit krooni. Talude riiklikud võlad oleksid statistika andmete järele kokku 47 miljonit 99 tuhat krooni, lühiajalised võlad erapankadest — 23 miljonit krooni, kõik kokku oleks 71 miljonit krooni. Need on stafistilised andmed, — kus selles võivad vead olla, kas selles kõik võlad on, ei või kindlalt öelda.

Põllumajanduse rahalised raskused on minu arusaamise järgi tekkinud kolmel põhjusel. Ma tahaksin neist põhjustest siin kõnelda, et selget pilti saada ja tulevikus ära hoida, et mitte vigu ei korduks, ja kuidas praegusest täbarast seisukorrast välja pääseda.

Esimene põllumajanduse raskuse põhjus, mis minu arvates mõõduandev võiks olla, on olnud see, et Eesti riigi algusest saadik kuni käesoleva ajani on väljast sisse toodud põllusaadusi, mida meie põllumehed ise oleksid võinud kasvatada, mis on põllumehe tulud käest ära võtnud. Tingimata oleks põllumeeste võlakoorem väiksem olnud, kui väljast niipalju ei oleks põllusaadusi sisse veetud. Põhjendan puhtstatistiliste andmetega, kui suur on põllusaaduste sissevedu olnud. On veetud 1923. aastast alates kuni 1930. aastani, see on 7-me aasta jooksul, määrataval kombel rukist sisse. Ma kannan arvud ette ainult miljonkroonides. Näiteks 1923. aastal veeti rukist sisse 3 miljoni krooni eest, 1924. aastal 6 miljoni krooni eest, 1925. aastal 9 miljoni krooni eest, 1926. aastal 8 miljoni krooni eest, 1927. aastal 4 miljoni krooni eest, 1928. aastal 9 miljoni krooni eest, 1929. aastal 9 miljoni krooni eest ja 1930. aastal 6 miljoni krooni eest. Peale selle on nisu sisse veetud 1923. aastal 3 miljoni krooni eest, 1924. aastal 1 miljoni krooni eest, 1925. aastal 3 miljoni krooni eest, 1926. aastal 4 miljoni krooni eest, 1927. aastal 4 miljoni krooni eest, 1928. aastal 5 miljoni krooni eest, 1929. aastal 4 miljoni krooni eest ja 1930. aastal 4 miljoni krooni eest. Edasi on sisse veetud kaeru, otre, nisujahu, tooresnahku, sealihha, rasva ja palju teisi aineid, mida põllumees oleks võinud ise toota ja turule saata. Sellest selgub, et Eesti riigist on väga palju raha välja voolanud, ja selle vastu on meie põllumajandus pidanud väljast sissetoodavate ainete hinna odavuse ja turu surutise tõttu kas kaupade valmistamist vähendama ehk odava hinnaga ära müüma. See on tingimata üks eelmäng sellele suurele oksjonilainele, mis praegu

maad ähvardab. Siin ei ole küllalt ettevaatlikult toimetatud, ja kui siit kõnetoolilt mitu ja mitu korda on selle peale tähelepanu juhitud, siis vastati alati, noh, mis siis on, laseme odavad põllusaadused sisse tuua. Tarvitaja saab odavalt, üks põllumees võistelgu. Nüüd on pooled inimesed ja nende varandused hädaohus, aga need inimesed, kes odavaid toiduaineid on tarvitanud, ei tule põllumeeste appi. Selles küsimuses on minu arvates terve Riigikogu süüdi, et on lastud asja niikaugemale minna, ei ole mitte peremeheliku silmaga seda küsimust jälgitud. Viimase kolme aasta jooksul on meil 71 miljoni krooni eest väljastpoolt toiduaineid sisse veetud. Terve meie põllumajanduse võlasumma on ka 71 miljonit krooni. Tähendab, põllumeeste võlakoorem on sama suur, kui 3 a. põllusaaduste sissevedu. Oletame, et kõik see raha põllumajandusse oleks juhitud, siis võlga ei oleks olnud, kui mitte kõik, siiski suurem osa oleks tulnud sellest rahast meie põllumajandusele kasutada. Nüüd on see raha välja viidud, riik on selle eest palju ostnud, väliskaubandus on selle tõttu passiivne olnud, kuna põllumajandus selle läbi on hätta sattunud. See ei ole üksi põllumeeste küsimus, kas talu pankrotti läheb või mitte. Talu tasuvuse küsimus on ka suurel määral põllutööliste küsimus. Ma usun, et Riigikogu liikmeil peaks teada olema, et praegu vallandatakse maal massiliselt põllutöölisi, sellepärast, et ei ole väljavaateid, kust tulu saada, millega tööliste palka maksta. Kuigi mitte kõik töölised, kes põllumajanduses töötavad, keda umbes 82 tuhat hinge, tööta ei jää, siiski, arvan, et vähemalt pool sellest, või kui ka mitte pool, siis veerand sellest arvust, see on ligi 20.000 töölist, tuleval kevadel tööta jäävad. Minu härrad, kuidas saab seda küsimust lahendada, kui talu tulud iga päevaga vähenevad.

Juhataja: Kõneleja, palun sellest küsimusest mitte kõrvale kalduda, vaid piirduda seadusega.

K. Tonkmann: Ma ei taha juhatajaga vaielda, mul ei ole selleks õigust, aga ma põhjendan, kuidas oksjonilaine inimesi taludest välja ajab. Kui talud oksjoni alla lähevad, siis loomulikult peavad ka töölised talust lahkuma, ja kui ma seda küsimust puudutan, siis arvan, et olen kõne teemi juures.

Nii näeme, et talude oksjoni alla mineku küsimust mitte nii kitsasse raami ei

saa paigutada, kui arvata võib, vaid see on palju laialdasem. Kui talud lähevad oksjonihäämri alla, — lähevad teiste omanikkude kätte — kas arvate, et see talu, mis oksjonil maha müüdi, suudaks veel samasugusel kujul ja samasugusel jõul produtseerida nagu siis, kui ta endise omaniku käes oli? Minul küll usku sellesse pole. Kui oksjonilt talu ära ostetakse, siis ei suuda uus omanik, ega jõua kapitali talusse niipalju investeerida, et täie jõuga edasi töötada võiks, nagu vana peremees seal töötas. See peaks igalühel selge olema. Nii imelik kui see tundub, valitseb arvamine, et meie peame väljast sisse tooma tooresaineid, mis meil külluses, näituseks lina. Meil veetakse 26 miljonit senti eest linu sisse. (V a h e l h ü ü e.) Jah, aga meil on omal sama sorti linu küllalt. (V a h e l h ü ü e.) Ei ole, härra Kask, — linavabriku esindaja ütles, et sisse on toodud suurel hulgal samasuguseid linu, mis meil omal kasvatatakse, välja arvatud ainult mõned erisordid, mida sisse toodud ainult 100 kilogrammi. Tuuakse ka Lätist linu sisse, ja asjatundja poolt seletati, et neid sorte, mis meil omal külluses. (V a h e l h ü ü e.) Olge lahked, tulge seletage teisi. (V a h e l h ü ü e.) Tähtis on, et meie oma põllusaadused tarvitamist leiaksid, ei ole otstarbekohane, kui väljast ostame, mis meil omal külluses. Nii näeme, et sissevedu kordub edasi, veel edasi.

Selgub, et oleme võtnud taludelt senised rahasaamise allikad ära, või oleme neid õpetanud uusi tuluallikaid otsima, uute meetoditega raha saama. Kui varemalt põllumees sai lina, liha ja teravilja eest raha, siis hakati suuremal määral propageerima karjakasvatamist ja võivalmistamist. (V a h e l h ü ü e.) Mina ei ole selle vastu, härra Kuris. Laske ma selgitan, kuidas asi on. Ma võiksin terve rea Riigikogu protokolle ette lugeda, milles on näha, kuidas kõneldud on, et meil teraviljakaitset üldse tarvis ei ole. Toome väljast vilja sisse, söödame loomadele ja müüme võid. Seda ei saa ometi need, kes seda siit kõnetoolilt öelnud on, tagasi ajada. Ma küsiksin, kas see oli ühekülgse sihi andmine põllumajapidamistele või mitte? Mina ütlen, et on. (V a h e l h ü ü e.) Ma räägin kas või 20 korda, senikaua, kui see küsimus kord Teile pähe jääb. (V a h e l h ü ü e.) Ei ole meie inimesed seda rääkinud. Vaadake oma rindu. meie ridades seda kõneldud ei ole, vaid oleme öelnud, et põllumajandusele on igakülgset kaitset tarvis ja ei tohi ühekül-

seid majapidamisi arendada. Olime arvamisel, et ei saa karjakasvatust nii ruttu arendada, kuivõrt põllumajanduse tulukus seda nõuab, ja sellepärast on tarvis ka teraviljakaitset nendele põllumeestele, kes ei suuda karjamajandusele ruttu üle minna. Paljud põllumehed, ära nähes, et teraviljast ja linast raha ei saa, hakkasid uue õpetuse järgi karjakasvatust edendama. Hakkasid karjalautasid ehitama, paremaid tõuloomi ostma ja karja paremini söötma. Pandi suured kapitalid karja sisse. (V a h e l h ü ü e.) Vaatame, millised tagajärjed on nüüd olemas. (V a h e l h ü ü e.) Riigikogu andis niisuguse majandusepoliitilise suuna. On küsitav, kuikaugele niisuguse ühekülgse majapidamise arendamisega läheme. Kas see lõppude-lõpuks tulus on või ei ole? (V a h e l h ü ü e.) Kui Riigikogu seda otsekohe ütles, ega siis instriktorid saanud teisiti kõneleda. (V a h e l h ü ü e.) Kas talumajanduse nõuande büroo ei anna samasugust õpetust? (V a h e l h ü ü e.) Põllumees kasvatas teravilja. Ta ei saanud vilja kuskile müüa, hinnad langesid väljast sissetoodud vilja hindade tõttu, ja põllumees sattus raskustesse. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei tea, mispärast teie mind segate! Ma räägin raudvarast ka. See majandusepoliitika ähvardab tervet varandust, mis põllumehele olemas. Nüüd seisame küsimuse ees, kuidas sellest üle saada. (V a h e l h ü ü e.) Sellest näeme, et ühekülgne põllumajanduse edasiarenemine karjakasvatuse sihis on küsitav. Meie oleme karjamajandusesse suured kapitalid paigutanud, riigi raha laenuks antud, suured piimatalitused ehitatud, ja need ähvardavad kõik kaotsi minna. 50% inimestele on põllumajandus tööd andnud, ja suured varandused on põllumajandusesse investeeritud. Nüüd ähvardab see kokku variseda, ja riik on nüüd sunnitud tulema ja seda väikest raudvara päästma. Vaadake, niikaugele oleme jõudnud.

Teine küsimus. See on põllumajanduseaaduste hinna küsimus. Mina kõnelen siin nendest küsimustest seepärast, et neid jäädvustada Riigikogu stenogrammi, et tulevikus lugeda võiks, missugune olukord on Eesti põllumajanduses olnud. Ma usun, et kõik Riigikogu liikmed teavad, missugused põllumajanduseaaduste hinnad praegu olemas. (V a h e l h ü ü e.)

Selgub, et endine Vene rubla ja Eesti kroon on oma väärtuses ühevõrdsed. Mõne asja hinnas on veel Vene rubla odavam, kui Eesti kroon. Sent ja kopikas on üheväärtelised, kuna meie Rahaseadust aluseks võt-

tes oleks kaks krooni üks rubla. (V a h e l h ü ü e.) Ei ole. Kui Teie, härra Kalbus, põllumees tahaksite olla, siis peaks Teil teada olema, et see nii on. Ma toon selleks näituse: Praegu maksab linaleisik 1 kroon 50 s. (V a h e l h ü ü e.) Tähendab, kroon on kallim kui Vene rubla. (V a h e l h ü ü e.) Kui juhataja teid ei keela, pean imestama, et miks mind segatakse. Lehm maksab 30 krooni, kes enne sõda maksis 30 rubla. Hobune maksab 150 krooni, enne maksis 150 rubla. Eksport sealihaga I sorti noteeriti täna 35 senti kilo, see teeb 14 senti nael, enne maksis 13, 14 kopikat nael. (V a h e l h ü ü e.) Mind huvitab see, mis põllumees saab. (V a h e l h ü ü e.)

Juhataja: Palun Riigikogu liikmeid tähele panna seda, et kõneleja ei armasta vahelhüüdeid, ja ma olen sunnitud seepärast neid takistama.

K. Tonkman: Loomaliha maksis enne 10 kopikat nael, nüüd maksab 8 senti nael. Nii võib kõigi põllusaaduste hindade kohta öelda, 1 sent ja 1 kop. on võrdne. Rukkimonopoli seadusega saab põllumees rukkihinna, mis võrdne rublaga. Võib-olla on rukis mõni sent puuda pealt kallim. Nisuhinnad on odavamad kui Vene ajal. Nii näeme, et kui põllumees müüb, siis on kroon ja rubla üheväärtuslikud, aga kui põllumees ostab, siis ei ole kroon ja rubla mitte üheväärtuslikud. Põllumees peab kaupasid ostes palju rohkem kroone välja andma, kui enne Vene rublasid. Selletõttu on põllumees ka siin õige raskes seisukorras.

„Põllumajanduseturg“ annab väga ülevaatliku pildi leheküljel 752, kus ära märgitud, kuidas käärivad põllumajandust lõikavad: mis põllumees müüb, läheb hinnas alla, ja see, mida põllumees ostab, see hinnas ei lähe alla, vaid tõuseb. Tuleb veel maksud ja laenu protsendid juurde panna, need ei ole langenud võrreldes 1927./28. aastaga, ainult rahaprotsent on veidi alla läinud. Maksud ei ole sugugi vähemad. Kui seda kõiki vaatame, siis näeme, et käärivate vahe läheb veel suuremaks. (V a h e l h ü ü e.) Härra Kalbus, sellepärast ma kõnelen nendest põhjustest, miks põllumajandus niisugusesse olukorda on sattunud, et niisuguseid seadusi on vaja välja anda. (V a h e l h ü ü e.) Eesti vanasõna ütleb, et parem on pool muna kui tühi koor. (V a h e l h ü ü e.)

Mis puutub põllumeeste maksudesse, siis selgub, et need on kannis suured. Lääne-

maa keskmise talu, mis 30—35 had suur, maksud on kokku 70—80 krooni. Kuipalju põllumees peab põllusaadusi ära müüma, kui maksud saab ära maksta? Peab müüma kolm siga või 3 lehma. Noh, kuipalju talus on sigu ja lehma, et niipalju peab maksudeks ära müüma! Kui siin kõneldakse, et inimesed on raskustesse sattunud, et on teinud palju võlgu, siis pean ütleva, et riigi- ja omavalitsuste maksude pärast peavad paljud talud oksjonile minema. Kui talupidaja tänavu suudab maksud ära maksta, kus tal mõned loomad olemas, aga tuleval aastal tal enam ei ole neid loomi — on rahapuudusel ära müünud, ei suuda ka nii ruttu neid kasvatada, ja just sealt tuleb hädaoht kaela. Tööpalgad ei ole niivõrt langenud, kuivõrt on langenud põllusaaduste hinnad. Ka selle kohta annab eelnimetatud aastaraamat ülevaatliku pildi. Lehekülgedel 124 ja 125 on näha, kuidas põllutööliste palgad püsivad, on ainult väike vahe 1930. aastaga. 1929. a. olid isegi tunduvalt kõrgemad. Seal selgub, et meesterahvad said 1930. a. läbistikku 306 krooni aastas ja 1929. a. — 326 krooni, aga 1928. a. — 312 ja 1927. a. — 301 krooni, nii et 1927. ja 1931. a. on palgad võrdsed. Kui aga võtame 1927. ja 1931. a. saaduste hinnad, siis selgub, et on väga suur vahe. (V a h e l h ü ü e.) Aga kust see raha võtta, millega maksta? Seda raha pole kuskilt võtta.

Vaatame neid tarbeaineid, mis põllumeestel tarvis, nagu põllutööriistad või teised tarbeasjad. Läänud aastal riigi majandusnõukogus soovitati kõigiti, et tuleks hakata tarvitama kodumaal valmistatud põllutööriistu ja masinaid, kuid seal juhiti ka tähelepanu põllutööriistade kalli hinna peale ja et need ei vasta põllupidajate nõuetele. (V a h e l h ü ü e.) Need hädad on mõlemad, esiteks, et hinnad on kallid, ja teiseks, et nad ei kõlba. Aga kui vaatame uut Tolliseadustikku, siis selgub, et see kaitseb põllutööriistade vabrikuid. Aga hinnad püsivad kõrgel, sama kõrgel kui läinud aastal, on isegi natukene tõusnud. Aga kust peab põllumees raha võtma, millega põllutööriistu kõrge hinnaga osta, ja talu muidu pidada ei saa, kui ei ole sahka hobusele järele panna. Neid näitusi võiks väga palju tuua, aga see oleks asjata aja raiskamine. Vaatame edasi, kuivõrt on langenud vöihinnad. Põllumehele soovitati, kasvatage karja, müüge võid, siis saate rikkaks.

Tänavu aasta on 11 kuuga välja veetud ümmarguselt 13 miljonit 608 tuhat kilo-

grammi võid. Või hinnad on langenud tervelt 53 senti võikilogrammi pealt, ja põllumehed on selle läbi kahju saanud 7 miljonit 212 tuhat krooni, see on üks kolmandik sellest võlast, mis põllumehed võlgnevad pankadele. Põllumeeste võlad, mis erapankades, arvatakse 23 miljoni krooni peale. Juba mineval aastal ei olnud või hinnad küllalt soodsad, kuid tänava aasta on hinnad veel langenud, ja see näitab küllalt selgelt ja kujukalt, miks kriis põllumajanduses süveneb ja mis on üheks põhjuseks, mis ähvardab talumajapidamisi pankrotiga.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui ei oleks ühekiilgselt põllumajandust arendatud, ja ei oleks ainult karjamajanduse peale niipalju kulutatud, ja oleks ka teraviljakasvatusele tähelepanu pühendatud, siis ei oleks põllumajanduse kriis meie juures mitte nii suur olnud, oleks tingimata vähem olnud. Mitte ainult see ei ole üksi kahju tekitanud, et või hinnad välismaal langenud, vaid hindade langus annab ennast tunda ka siseturul, sest siseturul on pakkumine suur. Nii on karjapidajad hädas, et ei tea, mis peale hakata, kuidas edasi saada. Küsimus on äärmiselt tõsine. Nüüd selgub, et hakatakse karja halvemini toitma, ei anta enam jõusööta, peetakse karja eest vähem hoolt. Minu eelkõneleja arvas, et tuleb riigi eelarve korrast hakata karjakasvatajale iga võikilogrammi pealt juurde maksma. Minu arvates võime sellest küll rääkida, kuid meie peame selle üle teadlikud olema, kuipalju riigi ressursid seda lubavad. (V a h e l h ü ü e.) Mis häbi? Teie ütlete nüüd, et on häbi, aga mis ütlesite 3 aastat tagasi. Siis ütlesite, andke lehmadele süüa, küll siis või tuleb, ja või eest saate palju raha. Siis Teie, härra Laur, lõite vastu lauda, et lehm on see, kes Eesti põllumehe haljale oksale viib. (V a h e l h ü ü e.) Mitte midagi, kas ma midagi kõnelesin sellest. (V a h e l h ü ü e.) Meie majanduslikud raskused on tulnud ettevaatamata majandusepolitikast, kus nüüd seisame oksjonihaamri ees.

Lõpuks tahaksin kolmandat küsimust puudutada, millest küll avalikult ei kõnelda, aga siiski kõneldakse, see on meie rahakurs.

Kui põllusaaduste hinnad olid küllalt välisturul alla läinud... (V a h e l h ü ü e.) Noh, ma oleksin sellega ka nõus. (V a h e l h ü ü e.) Ma kõnelen isiklikust seisukohast. Meie teame, et kaubavahetus ja majanduseelu on väga tihedasti seotud Inglismaaga ja Inglise rahaga, ja kui Inglise

rahakurs langes, siis langesid meil ka kõik nende kaupade hinnad, mida Inglise maale saatsime, ühesõnaga — põllusaadused, või, peekon, kanamunad ja kartul. Ühes Inglise rahakursi langusega langesid ka Rootsi kroon ja ka Soome mark. Nende maade rahalangus andis meie majandusele väga raske hoobi. Kõneldakse neis ringides, kes põllumajandusesaadusi ekspordeerivad, et põllumajandus kaotab iga päev rahakursi läbi 2½ miljonit senti. Mul ei ole võimalik olnud andmeid kontrollida, kas tõesti 2½, võib-olla 3 miljonit senti iga päev kahju saadakse. (V a h e l h ü ü e.) See on ainult kursi läbi, mis ennast väga valusalt põllumajanduses tunda annab. Kui põllumeeste ringides maal kõneldakse rahakursist, pannakse pahaks, et meie raha on liiga kõrge kursiga. Ei saa enam töötada. Arvatakse, et need, kes kõrgest rahakursist kõnelevad, on niisugused lapuamehed, kel palju võlgasid ja kes tahavad oma võlgu odava rahaga ära maksta. (V a h e l h ü ü e.) Ei tea, kas need Palamuse mehed olid, aga üldse kõneldakse põllumeeste seas, et ei saa enam edasi töötada, välisraha on odav.

Kui praegu tõsiselt vaadata, siis selgub, et oleme põllumajanduse kriisi lahendamiseks umbkotti sattunud. Välisraha languse tõttu kannatavad põllumehed, ja need tööstused, kes ekspordeerivad, nende on rahakurs valusaks hoobiks, mis majanduseettevõtteid ähvardab kokku litsuda. Kes aga võidavad praegu, on tingimata importöörid, kes väljast ostavad kaupad odava hinnaga ja niisama kallilt müüvad, kui enne välisraha langust. See ajab suure hulga inimesi marru, kes peavad maksma nende kaupade eest kõrget hinda, mis väljast tuuakse odavalt. Mis maamehi pahandab, on see, et linnad saavad kõrgest ja odavast kursist kasu. Linnas on selle tagajärjel elu odavam, et põllumajandusesaaduste hinnad langenud. Ja see välisraha kursi langus rõhub rängalt maamehi, otsekohe lõikab neile lihasse ja luusse, kes ei suuda muretseda igapäevaseid elutarbeid. Siis on ka arusaadav, et nendes, kes selle all kannatavad, ka tõesti niisugune jutt on liikuma pandud, et meie suureme välja kõrge rahakursi all. (V a h e l h ü ü e.) Küll on hirmus! Aga see on tõepoolest nii. Praegu, kuulsite, töötavad enam kui pooled inimesed maal. Ja mitte ainult, et praegune ebaloomulik olukord ettevõtja-põllumehe ära hävitaks, — ka tööline kannatab. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei ole nii kaugel veel,

mis teha tuleb, oodake veidi. Kuidas ma seda küsimust käsitan, on minu isiklik asi ja ma ei lase eneselt küsida. Ma näitan ära need põhjused, mis tõendavad, et kibedad etteheited, mis põllumeestele tehakse, et nad oma hooletute ja korratute elamisviisidega hätta sattunud, ei ole õiged. Ma juhin Riigikogu tähelepanu sellele, et põllumajanduse raskuste põhjused on mujalt tulnud, mitte raharaiskamisest, nagu arvatakse.

Nii näeme, et see kibedus, mis praegu suure hulga põllumeeste seas valitseb, on teataval määral põhjendatud. Teiselt poolt on ju lehtede ja igapäevaste aruannete kaudu saanud ka rahvale teatavaks, kuidas raha kattevara langeb, on hoolitsetud hoo- pis isemoodi krooni kattevara eest. Kuid ma ei taha puudutada seda küsimust. (V a h e l h ü ü e.) Küsige tema käest. Kui kodanikud kõiki neid küsimusi kõrvuti seavad, siis küll paljud ütlevad, et aru enam ei saa, millega lugu lõppeda võib. Tõesti on vajalik abinõusid tarvitusele võtta, et sarnane segane ja selgusetu olukord enam kaua edasi ei kehtaks.

Kui käsitada seda seaduseelnõu, siis minu arusaamise järele on selle vastuvõtmine tarvilik sellepärast, et väikese osa varandusest saame päästa lühikeseks ajaks nõudja käest. Hiljem läheb varandus tema käest niikuinii minema, kui ka talu haamri alla läheb. Selle küsimuse juures ei saa puudutamata jätta kõrvalküsimusi, mis ka teiste inimeste varandusi puudutavad, nimelt käemeeste vastutus ja ühispannad. Saab tõesti niisugune olukord loodud, kus võlgnikule jäetakse raudvara järele, kuid käemehe varandus müüakse ära. Edasi. Kui naaber annab shiiri ehk on käemeheks, siis müüakse tema varandus ära, kui juhtub üks lehm rohkem olema, kui tema raudvara raamidesse mahub, müüakse niisama 500 sendi eest maha, kui oleks see võlgniku oma olnud. See on seaduse halb külg. Ühispannade seisukohast vaadates satuvad ka need raskustesse ja nimelt sellepärast, et sagedasti meil on väikemajapidamisi, kes on ühispankadelt laene saanud. (V a h e l h ü ü e.) Teised pangad samuti, aga maal on ühispannad, aktsiapanku ei ole. Ühispank, teadlik olles, et sel mehel varandus, on laenuks andnud 20.000 senti, aga lõpuks ei saa pank selle seaduse põhjal enam kätte ei käemehelt ega laenajalt-omanikult. Kui vaadata ühispannade poolt väljaantud laenude summast, siis kõiguvad need kuni 50.000 sendini, on ka suuremaid laene. Tõesti ühispannad

võivad sattuda raskustesse. Võib öelda, et mina ühispanku kaitsen, et peaks põllumajanduse seisukohalt seda vaatama, aga ei saa teisiti, kui tuleb seda küsimust ka ühispankade seisukohalt vaadata. Minu arusaamise järgi on see seadus kolme teraga mõök, mis kolme äärde korraga lõikab. Põhjus seisab selles, et varanduste väärtus, mis 1929. a. kõrgusel seisis, nagu ma oma kõne algul ette kandsin, milleks ka teatav alus oli, nüüd õige tunduvalt on langenud just sellepärast, et raha maal enam ei ole ja talusid massiliselt müüa pakutakse.

Mulle paistab, et see seadus tulevikus tingimata meie põllumehe krediidiusaldust kõigutab. Võib-olla et see hea on, et põllumees ei saa enam laenata, aga kuidas ta laenuta üldse edasi saab, seda ei oska ma endale ette kujutada. Minu arusaamise järgi korjatakse viimsed sendid rahva käest kokku ühispankade kaudu, mis lähivad linna aktsiapankadesse ning seega teiste ringkondade teenistusse, kuna põllumehel ei ole sentigi kuskilt saada. Ma olen kindlal veendumusel, et tahes-tahtmata tuleb meil läbi viia üldine moratorium põllumajanduse laenude kohta. Õelge seda kuidas tahate, aga minul on niisugune arusaamine, et need majapidamised enam elujõuliseks ei saa, kellele jäetakse üks hobune ja lehm alles. Kui mees on võlgadesse sattunud, siis seda halva turukonjunktuuri tõttu, kuna harilikul ajal suudaks ta sellest üle saada, praegu ilma moratoriumita laenudest üle ei saa. See on minu isiklik arvamine, rühma arvamine võib teist-sugune olla.

Kui tahame olukorda maal parandada, siis on vaja tegelikku sammusid astuda. Üks asi, mis aitaks loomahindu tõsta, oleks see, kui raudtee veotariifi alandataks. Praegu tuleb läbistikku looma vedu raudteel 10 krooni maksma, kuna looma eest saadakse 30 krooni. Tähendab, $\frac{1}{3}$ osa looma hinnast tuleb maksta raudtee veorahaks. Siis on veel tapamajamaks, mis kõrge on. (V a h e l h ü ü e.) Ega põllumees ei või $\frac{1}{8}$ hinnast tapamajale maksta. 5—6-puudase sea eest maksa ära $\frac{1}{8}$ hinnast, kuna ise saad ainult 40 krooni! Enne makseti kõige suurema sea eest 1 rubla 20 kopikat tapamaja maksu.

Nii süvendatakse majanduslikku häda ja kitsikust. On õige, et raudtee veotariifi alandusega riigi tulud ja tapamaja tulude vähendus linnade tulusid vähendavad, aga ega põllumeest ei saa niiviisi pigistada.

Edasi tuleb tahes või tahtmata võla-

protsenti alandada, kui tahetakse, et talumajapidamised ei hävineks. Võime ju kõik maha müüa, aga ega see mahamüümine ei paranda, vaid see viib veel raskemasse olukorda.

Mis puutub kaugemaleulatavasse põllumajanduse tuleviku kavasse, siis ei saa selle seaduse juures seda käsitada, vaid käsitada küsimust niivõrt, kuivõrt see seaduse vastuvõtmisel tarvilik on. Olen puudutanud kolme põhjust, mis minu arusaamise järgi meie talumajanduse niikaugele on viinud, et meie selle seaduse ees siin seisame.

R. Eliaser: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina ei taha siit kõnetoolilt kõnelda selle üle, mis oleks pidanud tegema, mis kõik oleks võidud teha, — sest „oleks“ on halb mees, ja tagantjärele oleme meie kõik targad. Minu arusaamise järgi, käesoleva seaduseelnõu arutamisel peatuda küsimuse juures, kuidas võiks elu korraldada, mis võiks teha, on täitsa ülearune. Kui me niiviisi asja juurde asume, siis pole muud tarvis, kui seisukorra parandamiseks seaduseelnõu esitada. Igal Riigikogu liikmel on ju õigus seaduse kavasisid esitada, ja Riigikogu võiks siis üldkoosolekul arutada neid praktilisi ettepanekuid ega tarvitseks aega raisata „oleksite“ peale.

Käesoleva seaduse juures peatudes, ütleksin: esitatud kujul seda seadust vastu võtta on hädaohtlik. Kui meie sel kujul seaduseelnõu vastu võtaksime, siis sellega ütleksime, et meil on isiklikule krediidile lõpp tehtud. Selle seaduseelnõu pealkirjaks tuleks siis võtta: Isikliku krediidi lõpetamise seadus. Mina kavatsen teisel lugemisel üksikute punktide juurde teha parandusi ja sellepärast peatun üksikute punktide juures. Põllumeeste kogude esindajad seletavad, et põllumees on raskes seisukorras. Mu härrad, kas linnainimesed on paremas seisukorras? Linnaelanikud on samuti raskes seisukorras, ja linnaelanikude kaitseks on võetud sisse § 973 p. 8 muutmine. Aga selle muutmisega on minu arvates mindud kaugemale. Kui see paragrahv sarnasel kujul vastu võtta, siis ei saaks kellelegi oksjoni teha. See paragrahv ütleb: „Asjad, mis on vajalikud isiklikuks igapäevaseks tegevuseks võlgnikule enesele tema elukutse, teenistuse, käsitöö või tööstuse alal, või tema perekonnaliikmetele.“ Need asjad ei kuulu aresti alla panemisele. Näiteks advokaadi büroosisse sead on elukutseks tarvilik: raamatukogu, kirjutuselaud j. n. e. Ja kas on saali möö-

bel tarvilik? (V a h e l h ü ü e.) Igapäevaseks elamiseks on see tarvilik. (V a h e l h ü ü e.) Mingit kitsendust ei ole. On öeldud: isiklikuks töötegemiseks. Kas perekonnaliikmed peavad töö juures püstijalu seisma? Läheme edasi. Arsti kabinett ostetakse mitmesaja tuhande eest. See on temale töötegemiseks tarvis, ta on selle võlgu ostnud. Shoffer ostis võlgu auto. Tipograaf ostis masinad, ja perekonnaliikmed töötavad seal peal. (V a h e l h ü ü e.) Miks mitte, härra Jõeäär! Ma tean Tallinnas trükikoda, kus mees ja naine on ametis. Nii et selles mõttes ei saa neid asju aresti alla panna. Minu arvates seda seadust sel kujul ei võiks vastu võtta. Ma kavatsen teha ettepanekuid, et piirataks arestilt vabastamise teatava summaga, kas 250 krooni või 300 krooni, selle üle võib mõtteid vahetada, kui suur see miinimum oleks. Kui aga teatavat määra üles ei seata, siis ei saaks absoluutselt midagi aresti alla panna. Igatahes tekiks musttuhat protsessi. (V a h e l h ü ü e.) Võib-olla, ega ma selle vastu ei vaidle. Kohtuministeeriumis võib ju olla väga ilusaid seaduseelnõusid, aga et nad otstarbekohased oleksid ja meie elu aitaksid reguleerida, selle juures lubage mul kahelda, sest kohtuministeeriumist oleme näinud nii mõndagi seadust, mille juures tuleb ainult käsa laotada, ja kui nad saaksid vastu võetud, siis oleks meie elu ummikus. Sarnane on ka kõneall-oleva punkti redaktsioon.

Nüüd võtame punkt 10. Kui meie ta sellel kujul vastu võtaksime, siis seisaks meil ilmingimata ees musttuhat protsessi. Tekivad jällegi ilmatu suured raskused, ma räägin kui advokaat, kes 20 aastat neid asju ajanud. Teie ütlete, et iga põllupinna hektaari peale peab jääma nii- ja niipalju loomi ja vilja. Aga juba üldkomisjonis ma tõstsin selle küsimuse üles, — kahjuks ma ei saanud komisjonist osa võtta, kui viimane redaktsioon anti, — ma tõstsin küsimuse üles, kuidas seda põllupinna suurust kindlaks teha. Öeldakse, et võlgnikul peavad need andmed olema, aga meie teame, et suuremal osal neid andmeid ei ole, ehk need andmed võivad olla iganenud, ehk ei ole nõudja nendega rahul. Ja nüüd tulevad vaielused. Alles neil päevil kirjutas „Päevaleht“, et kohtupristavil peaksid kaasas olema maamõõtja ja mehed, kes selle vaieluse ära lahendavad. (V a h e l h ü ü e.) Talvel tuleb üleskirjutamine kevadeks edasi lükata. (V a h e l h ü ü e.) Tal on kaart küll, aga kaart teinekord ei vasta tegelikule põllupinnale, ja siis tekibki vaiel-

lus, et see on vana kaart. Seepärast mina mõtlesin... (V a h e l h ü ü e.) Minu kava ongi sarnane, et võiks kohustada nõudjat esitama ühes täitelehega ka vallavalitsuse tunnistuse antud majapidamise põllupinna suuruse kohta. Ja kui see tunnistus esitatakse, siis ei oleks vaielusi olemas, siis oleks see küsimus ametlikult lahendatud, ja kõik vaielused ja asjata kohtuskäimised jääksid ära. Seda punkti oleks väga lihtne täiendada lõikega: „Võlgniku majapidamise põllupinna suurus tõestatakse kohaliku vallavalitsuse poolt väljaantava tunnistuse läbi, mida esitab nõudja kohtupristavile ühes täitelehega nõudmise pööramisel põllumajapidamises leiduvale vallavarale.“ Ma arvan, et see oleks väga lihtne ja vallavalitsuses peavad need andmed olema, ja harilikult need seal ka on. (V a h e l h ü ü e.) Ma ütlen, et seadus on sarnane ja et see on võlgniku kaitseseadus. Kui tendents on sarnane, siis see, kes tahab võlglaste juurde minna, peab ennast varustama mitmesuguste tunnistustega. (V a h e l h ü ü e.) Ma olen kindel, et pärast selle seaduse vastuvõtmist keegi enam isiklikku krediiti ei saa. Krediit muutub reaalkrediidiks, kas hüpoteegi või käsipandi vastu. Sellest kõneldi ka üldkomisjonis. Tekkis ka küsimus, et see varandus jääb vabana võlglaste kätte, samuti kas ta võib seda varandust pantida või mitte. Arvamised läksid lahku. Minu arusaamise järgi võib seda varandust väga hästi pantida. Tsiviilseaduse §§ 1357 ja 1386 põhjal võib igatüüpi varanduse omanik seda varandust pantida, mille pantimine keelatud ei ole. Võib pantida ja pangast antakse edaspidi laenu ainult sel juhul, kui see antakse käsipandiks. See toob muidugi teatud raskusi. Räägiti ka sellest, et maa ühispannad võivad sattuda raskustesse. Selle tagajärjel kannatavad mitte ainult shirandid, sest kui shirandid peavad vastutama, see oleks veel pool õnnetusest: see, kes annab oma allkirja, peab ju teatud riisikot kandma; — aga kannataksid ka need liikmed, kes ei ole shiirrot andnud. Sest kui ühispank läheb pankrotti, siis meie teame, mis sellest tuleb: jäävad ilma oma summast ka hojusummade omanikud, kui ka oma osamaksest need liikmed, kellel võlga ei olegi. Nii et selles on teatud hädahoht olemas.

Lõpuks tahaksin teha ühe paranduse § 1070 juurde. Meil, kes kohtuasju ajame, on näha igapäev, et kui varandus üles kirjutatakse, siis on palju juhtumisi, kus esinetakse kohtus nõuetega selle üle, et va-

randus ei olevat võlglaste, vaid teiste isikute omandus, ja nõutakse üleskirjutatud vara aresti alt vabastamist. (V a h e l h ü ü e.) Kui esitatud kujul see paragrahv vastu võetakse, jääksid edaspidi kahtlemata need protsessid ära, sest on mõeldav järgmine toimetuseviis: hinnatakse varandus palju kõrgemalt, kolm korda kõrgemalt, kui tema tegelik väärtus. Kui nõudja saaks minna esimene kord kohtupristaviga kaasa, ja üleskirjutamisel asjatundjad varanduse ära hindavad, siis muidugi seda hädahohtu ei ole. Aga tihti on nii, et nõudjatel väikese summa pärast kaasasõit raske oleks, ja siis tekiks hädahoht, et kreditor ei saaks ka poole hinna eest seda varandust omale jätta, kuna varanduse tegelik väärtus ei ulata tema hinnatud hinna pooleni. Selles mõttes kavatsen II lugemisel teha paranduse § 1070. juurde, ja nimelt nii, et nõudjatele kui ka võlglastele antakse õigus nõuda üleskirjutatud varanduse ümberhindamist. Nõudja, kes palub teistkordset oksjonit, peab teatama, kas ta palub ette võtta teistkordset hindamist või mitte, ja võlgnik, kas ta sellega nõus on. Et see toiming liiga kalliks ei läheks, võib nii teha, et teadaanded, mis kohtupristav saadab võlglastele ja kreditorile selle paragrahvi põhjal, võiksid postiga tähtkirjadena saadetud saada. Siis ei oleks mingit hädahohtu, et ühele liiga kallilt ja teisele liiga odavalt on vara hinnatud. Selle seaduse võiks siis vastu võtta. Igatahes üks on ka kindel, et isiklikule krediidile teeb see seadus lõpu. Ma isiklikult pean ütleva, et see on kasulik asi, kui inimesed hakkavad elama kokkukohalikkumalt ja tarvitama vähem krediiti.

R. Kuris (fakt. märk.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Tonkman'i poolt ettetoodud asjaolud suuremas enamuses vastavad tõele, ja ma pean faktina konstateerima, et see kõik sünnib samal ajal, kui esmakordselt meie Eesti Vabariiki valitsevad põllumeeste kogude rühma tegelased, eesotsas Riigivanemaga, Majanduseministriga ja Põllutööministriga. Kui kurb see olukord põllumehele ka ei ole, kuid vastutust kõigi tekkinud raskuste eest peavad kandma siiski kogupõllumehed.

Vaheaeg kl. 19.15 min. — kl. 19.33 min.

Aruandja kohal aruandja J. Holberg.

O. Kask: Väga lugupeetud väga vähesed Riigikogu liikmed! (N a e r.) Meie arutame praegu väga tähtsat seaduseelnõu, mida tahetakse täna kolmel lugemisel vas-

tu võtta. See lõikab, nagu minu eelkõneleja härra Eliaser asjalikkudes sõnades ütles, lihasse ja luusse. Väga imelik on, et valitsuse esindajat ei olegi. Siin on asjalikku arvustust ette toodud. Kuid puudub ka aruandja, võib-olla ta saab stenogrammist jälgida. Kuidas saame siis III lugemisel vastu võtta seda seaduseelnõu, et see küps seadus oleks ja segadusi ei tekitaks? Ma ei räägi selle seaduse vastu, kus tingimata meie põllumajanduse praegune seisukord tarvitab kaitset ja samme, et oksjoni alt neid päästa, kes on raskustes. Aga peab ütlemä, et seadus on puudulik, ja kohe sellele seaduseelnõule peavad järgnema mingid sammud Vabariigi Valitsuse poolt. Ma ei puuduta neid asju, mis lugupeetud eelkõneleja ette tõi, kuid ma tahan öelda, et seaduseelnõu sarnasel kujul on ebaaus. Riigivõim ise talitab ebaausal viisil, kui ta vastuvõetud seadustega, Maatulundusekapitali seadusega ja teistega on pannud ühispankade peale suuremaid seemneviljalaenu, inventarilaenu, kalameestelaenu, ikalduselaenu väljaandmisi. Ma küsisin andmeid ja mulle öeldi, et umbes 2½ miljonit krooni on ikalduselaenu, seemneviljalaenu, kalameestelaenu, mis on seadustega ühispankade kaudu antud. Tähendab, Pikalaenu Pank, maatulundusekapital, ei vastuta, vaid vastutab ühispank. Ühispank saab selle eest 1½—2% vahetalitust. Nüüd, kui see seadus maksma pannakse, siis on selge, kui ei taheta mitte 150 maaihispanka — umbes 150 neid on — raskustesse viia, siis peab valitsuse poolt mingi korraldus tulema, et seadusega ühispankade peale pandud kohustus Pikalaenu Panga ja maatulundusekapitali poolt kuidagi kõrvaldatakse ja vastu tullakse, et see maaihispankade võrku raskustesse ei vii. Ma toon seda sellepärast ette, et mul on terve rida kirju maaihispankadelt, milles kirjutatakse, et nad väga tunduvatesse raskustesse võivad sattuda.

Ma ütlen, kuigi see seadus väga tarvilik on, ja öeldakse, et see on õieti veneaegse seaduse uuesti maksmapanek, misugusena ta pidanud maksev olema, siis on vahepeal ometi suured olukorra muutused olnud, millega rehkendada tuleb. Vene ajal oli nõnda, et vallavanem määras selle raudvara, nüüd on seaduses fikseeritud norm, kuipalju põllupidajal peab jääma sigu, hobuseid, lehma j. n. e. Võib-olla praeguses olukorras ei ole vallavanem asunik või talumees, ja et praegu väga suur parteilikkus on, siis mitte otstarbekohane ei ole, et vallavanem seda määrab. Kuid

kas ei ole teine tee, mis vastuvõetavam? Kui meil on olemas ikaldusekomisjon, kus on agronoomid, ka valla esindajad on seal, kas ei võiks ikaldusekomisjon olla see, kes need normid määrab? Nüüd, kus ikalduse, seemnevilja- ja kalameestelaenu ühispankade kaudu lähevad, kas raskustesse sattumise puhul õigem ei ole, kui agronoomid kindlaks määraksid raudvara kohtadel? See on mõte, mis selle seaduse juures tingimata kaaluda tuleks.

Täpselt võin ma selle summa kohta, mis Pikalaenu Panga kaudu on ühispankadele välja läinud ja mis juba 29. veebruaril 1932 tasuda tuleb, öelda, et see on 1.320.000 krooni. Arvata on, et siin 300.000 krooni tasutakse, kuna ülejäänud osa pikendatakse. Selle raudvara seaduse maksamahakkamisega võib kujuneda olukord, mis, ma kordan veel, võib üksikutele pankadele saatuslikuks saada. Ma ei usu, et olukord võib kujuneda sarnaseks, nagu teda praegu mustades värvides kujutatakse, ja arvan, et siin tingimata abinõud järgnevad valitsuse poolt, kes olukorda püüab parandada, sest meie ei või oma krediidi-asutusi ühe osa võlgadesse sattunud inimeste päästmiseks täitsa segi ajada ja hävitada. Nii et ma ei taha neid kirju siin ette lugema hakata, sest need on liiga mustades värvides kirjutatud. Võib-olla olukord on niivõrt raske, kui seadus maksma hakkab, kuid igatahes tuleks ka seda seisukohta kaaluda ja ka teist poolt arvesse võtta, nimelt neid pankasid, kes on tihti paarkümmend aastat tegutsenud. Nii kirjutab üks panga esindaja, kes 20 aastat ühispanka juhtinud, et ta tunneb põhjalikult olukorda, kuidas see olnud Vene ajal, praegu, ning kuidas see kujuneda võib, ja jõuab otsusele, et tagajärjed täitsa kurvad saavat olema, ja ta mõtleb, kuidas pääseda, et mitte saada otsaette pitsatit, et ta on pankrottiläinud panga tegelane. See on üks küsimus, mis ma üles tõstsin, ja tahaksin tähendada, et sarnane talituseviis riigivõimu poolt mitte õiglane ei ole, kus ise seadustega vahepeal on laenu niioelda sokutatud riigi summadest ja fondidest väike-laenu asutustele ja nende vastutusel välja antud, et need nüüd nii korraldatakse ja nii kaitse alla pannakse, et selle tõttu meie maakrediidi-asutused võivad ruineeruda.

Siin võiks ju palju näiteid tuua. Seadus ei puuduta mitte üksi põllumehi, vaid ka käsitöölisi, kalamehi j. n. e., ja selles mõttes on täitsa õige, kui siin teatud kaitse antakse näiteks käsitöölistele tema riistade suhtes, aga et siin teatud piir ja määr

oleks. Kuid ei ole õige sarnast kaitset määrata niisuguse redaktsiooni järele, nagu näeb ette käesolev seadus, kus elukutselisel, näiteks arstil, kabinetiriistad ehk käsitöölisel tööriistad piiramata summa peale võivad kaitse alla pandud saada. Tingimata igale käsitöölisele on tarvis, et tal on kindlustatud eluülespidamiseks kõige tähtsamad tööriistad, kuid see võib võrdlemisi väike piir olla, 200—250 krooni, sest tingimata teatud piir peaks olema. Härra Eliaseril on täielik õigus, et kui käesolev seadus vastu võetakse sarnases redaktsioonis, siis isiklik krediit nii käsitöölisele, kalameestele, põllumeestele j. n. e. on täielikult kitsendatud, pea võimatuks tehtud. Ei tule mitte unustada seda, et ettevõtte, mis krediidiga elustatud, võib saada ranga hoobi. See ei too väärtusi juurde, vaid võib olukorra teha palju raskemaks.

Ka teistes riikides on kaalutud põllumajanduse kaitseks sarnast abinõu, ja nagu lugeda võime, on Lätimaal teine olukord: seal pannakse moratorium maksma oksjonite suhtes. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, härra Tonkman rääkis, Teid ei olnud siis saalis, härra Tupits, et on tarvis maksma panna üldine moratorium põllumajanduse kohta, — see on ometi ühe suure rühma esindaja poolt ette toodud. Lätimaal, kus on pangad moratoriumi all, kus on pike-mat aega kitsendus, seal on see arusaadav, et oksjonite suhtes kitsendus pikendatakse.

Teine asi on Saksamaal. Lugesin „Berliner Tageblatt“ist, kus kirjutatakse, et põllumajanduse kaitset tahetakse laiendada lääne poole, kaitset, mis on juba maksma pandud Ostpreussenis. Kuid selle vastu on räägitud, et lääne poole seda laiendada ei või, ning põhjendatakse seda sellega, et see viib maa raskustesse, viib inflatsioonini. See on üldiselt, mis „Berliner Tageblatt“is ette toodud. See on majanduslikult suure ulatusega küsimus, mida peaks tingimata mitmest küljest kaaluma. Kui puudutasin küsimust, mis saab ühispankadega, eriti maal, siis sooviksin heameelega, et Majanduse- või Põllutöominister lühikese seletuse annaks, kuidas mõtleb valitsus seda asja korraldada, mis põllumajanduse seisukohalt — ma ei eita seda — tarvilik on, ja missugused sammud valitsus tahab astuda, et ära hoida kaotusi hoiumummade omanikkude kui ka kõigi teiste juures, kes kuidagi seotud on ja kes võiksid kannatada, kui raskused tekiksid meie laialisel ühistegelisel pankadevõrgul.

Üht asja tahaksin härra Tonkman'ile vastata. Ta ütles, et ta räägib küll isikli-

kust seisukohast, aga siiski tuleks väga ettevaatlik olla ja praegusel tõsisel ajal sõnu valida. Kui Riigikogus räägitakse meie raha kõrgest kursist, siis võib see valetõlgitsemist leida. Igatahes üksikud asjad tuleksid tingimata härra Tonkman'i kõnes öiendada. Ma ei saa seda nii põhjalikult praegu teha, sest seda võib teha seaduseelnõu juures, mis tuleb lähemal ajal arutamisele, nimelt lihaekspordi ja turgude korraldamise seaduseelnõu juures, kus väga põhjalikult võib peatuda.

Härra Tonkman tõi ette, nagu oleksid linnad selles süüdi, et põllumehe käest tapamaja maksusid võetakse. Siin on täiesti ekslik linnavalitsusi süüdistada. 1923. a. seaduse järele linna tapamajad ei anna linnadele üldse tulu. (V a h e l h ü ü e.) Millest seisab see maks koos? — Seda maksu võetakse ühtlasi riigimaksuga, ja riigimaksu on 17 miljonit senti üle riigi. Seda on kasutatud mõnede aastate eest hoonete ostmiseks, loomatervishoiu valitsusel on läinud need summad ravilate ülevõtmiseks j. n. e. Toon ette, kui ebaõiglaselt arvatakse, kui ei teata sisuliselt, milles asi seisab. Ükski linnavalitsus ei saa maksvate seaduste põhjal mingit tulu linnakassasse, vaid linna tapamajad peavad endaga välja tulema, ja mõnel pool saavad isegi kahju. (V a h e l h ü ü e.) Valitsuse esindaja tõi andmeid ette, ja neid andmeid võib kontrollida. Ta ütles seda ainult paari linna kohta, ja et ainult ühes linnas olevat selle raha eest uulitsaid prügitatud. (V a h e l h ü ü d e d.) Ta ütles, et paaris suuremas linnas. Kui on kõrvale kaldutud, siis on Põllutöoministeeriumil, kellele kuulub tapamajade eelarvete kinnitamine, võimalus astuda niisuguste nähtuste kõrvaldamiseks vastavad sammud. Väiksemates linnades ei saa juttu olla sellest, et tapamajad kasu saaksid. Näiteks Pärnu linna tapamaja maksis isegi juurde. Seal on õnn see, et sai saepuruga kütta, aga kui see võimalus ära kaob, siis on asi halb. On ebaõiglane vaade, et linnavalitsused võtaksid kõrgema taksi, kui hädapärast tarvis. Eeskätt on tarvis riigitaksi vähendada. Kui valitsus vähendab 25% võrra seda, siis on see hea, kuid vähemalt 50% peaks ta vähendama, sest ei ole õige, et see taks nii suur on. See on nüüd väike asi, mida rkl. Tonkman'ile tahtsin vastata.

A. J õ e ä r: Lugupeetud rahvasaadikud! Härra Eliaser ristas selle seaduse isikliku krediidi lõpetamise seaduseks. Mis pärast? Sellepärast, et see seadus ei luba

põllumehe viimast lehma, siga ja hobust üles kirjutada ja ära müüa. Kui sellepärast isiklik usaldus põllumehe vastu puuduma peaks, siis on niisuguse isikliku usaldusega kurb lugu. See ei oleks siis isiklik usaldus isiku enda vastu, vaid usaldus isiku hobuse, lehma või sea vastu. Kuidas saavad aga need krediiti, kellel üldse hobust, siga ega lehma ei ole? Kas nendel siis üldse isiklikku usaldust ei ole? Kas peab isiklik usaldus sealt peale figureerima, kus ta ühenduses koduloomadega ja pudulojusega? Minu arvates on see ekslik seisukoht. Krediidiusaldus põhjeneb isiklikul usaldusel, usul teatud isiku korralikkusse ja aususse. Seda esiteks. Teiseks muidugi ka sellele, kas teatud isikul on võimalik oma tööga ja tegevusega produtseerida niipalju, et end jõuab üles pidada ja oma peale võetud kohustusi täita. Need kaks kokku moodustavad isikliku krediidiusalduse. Ja minu arusaamise järgi see seadus peaks süvendama isiklikku krediidiusaldust. See seadus ei loo küll juurde ausaid inimesi ega suuda tõsta isiku ausust ega korralikkust, kuid ta ei võta seda ka kelleltki ära. Kes oli enne aus, jääb edasi ausaks, kes oli enne kelm, see ka selle seaduse läbi ei parane. Teate väga hästi, et suurem hulk inimesi on ausad. Kuid on ka praegugi sarnaseid olemas, kellel kõik talu inventar teiste nimele kirjutatud, nii et kohtupristavil ei ole sealt midagi võtta. Niisama on neil talud obligatsioonidega koormatud, need võivad olla oma või sõbra taskus, see on ükskõik, keegi sinna ligi ei pääse: neile ei ole seda seadust vaja. Need inimesed, kes ei taha sihilikult oma kohustusi täita, leiavad ka praegu küllalt teid kõrvalhoidmiseks, ja kes on kelmid, jäävad selleks ikka edasi ka selle seaduse maksvuse ajal. Aga see seadus annab võimaluse neile, kes ausad inimesed on, korralikud inimesed on, kes tahavad ka edaspidi tegutseda oma senisel loova töö alal, neile antakse selle seadusega võimalus edasi tegutseda produktiivselt, neilt ei lasta võtta ära valmistamise abinõusid, ei võeta põllupidajailt loomi ega põllutööriistu, mis tal tarvis on oma majapidamiseks, ja ei võeta käsitööliselt tööriistu, mida ta tarvitab oma igapäevaseks tööks.

Ma saan aru, missuguste raskustega tegemist on inimestel, kes võlga peavad tasuma. Majanduslik konjunktuur on mitte ükski meil, vaid üle ilma sarnane, et kõige parema tahtmise juures kõige ausamad inimesed, näiteks põllupidajad, kes ei saa oma saaduste eest enam seda hinda, mis

enne saadi, kui võlga tehti, ei saa nüüd oma võlga tasuda. Ja sünnib see, et tuleb pristav ja müüb ära viimasedki loomad, ja kas teie arvate, et selle läbi on võlg tasutud, või pank oma võla kätte saanud? Oksjonite tagajärjed näitavad, et paratamatuks on muutunud praeguses olukorras selle seaduse vastuvõtmine. Niihästi põllusaaduste kui ka loomade hindade languse tõttu on olukord kujunenud sarnaseks, et nõudja ei saa tihti oksjonilt kohtupristavi sõidukulusidki kätte. Näiteks oli juhus, kus talus oksjonil kõik vallasvara ära müüdi ja alles viimse hobuse äramüümise järele jäi nõudjale 33 senti üle peale pristavi sõidukulude tasumise. Talu oli rüüstatud, loomad olid maha müüdud, ta jääb sööti, ja selle läbi ei kannata mitte ainult üksiku isiku majapidamine, vaid kannatab terve rahvamajandus, kui niisuguseid nähtusi rohkem ette tuleb. See inimene hävitatakse, ja võlg on ikka tasumata, ja ma küsin, kas see tõstab siis isiklikku krediiti, kas see annab siis isiklikku krediiti sellele inimesele rohkem? Temalt on võetud võimalus ära ka edaspidi oma võlgasid tasuda, mida ta saaks teha, kui selle seadusega antaks talle võimalus ka edaspidi oma koha peal töötada. Ma olen arvamisest, et suurem osa meie põllupidajaist on korralikud inimesed. Üksikud erandid kinnitavad üldreegleid. (V a h e l h ü ü e.) Härra Kask tõstis siin üles teise küsimuse, kas ei kannataks seaduse maksmapanemisel meie ühis pangad ja teised pangad, kes on võimaldanud peaaesjalikult põllumeestele lühikesajalist krediiti. See on õige, et pangad kardavad hädaohtu. Komisjonis vaidlesid pankade esindajad selle seaduse vastu. Kõigepealt puhtjuriidilistest seisukohtadest välja minnes arvati, et võib seaduse vastu võtta ainult nende võlgade kohta, mis tehakse pärast seaduse vastuvõtmist. Selletati, et laenuandmise ajal meie olime selles arvamises, et laenajal kõik tema vallasvara võib igal ajal maha müüa, ja selles heas usus andsimegi laenu. (V a h e l h ü ü e.) See oli juriidiline vastuvaidlus ja see paistab loogiline olevat. Igale juriidiliselt mõtlevale inimesele paistab, et see ei ole õiglane, kui tagantjärei niisugune endistele vahekordadele mõjuv seadus maksma pannakse. Tegelikult aga ei ole asi nii hull. Seadus läheb väga vähe lahku juba praegumaksvast veneaegsest seadusest. Vahe on see, et praegumaksva seaduse järgi nüüd, kus talurahva seadustes omalajal ettenähtud talude nõndanimeatud raudvarad on ära kaotatud, peab

kindlaks tehtama, missugused varandused on hädatarvilikud selleks, et põllumajapidamist korralikult jätkata, ja selleks peab asjatundjaid juurde kutsuma. Nende asjatundjate juurdekutsumine on esiteks seotud kuludega. Teiseks, inimesed ei tunne veneaegset seadust ja teadmatuse tõttu ei mõista vastu vaielda. Selle tagajärjeks on sarnased nähtused, kus oksjonitel müüakse ära see, mida ei tohiks praegugi müüa maksvate seaduste järgi. Ka on kaebamise tähtaeg lühike. Kui see mööda lastud, ei saa hiljem enam asja parandada. Sellepärast on see varandus, mida üles kirjutada ei saa, kui talumajapidamisele vajalikku, nüüd otsekohe seaduses loetletud. Kohtupristav üleskirjutamisel ex officio peab selle järgi valvama, et seda ei saaks üles kirjutatud. Praegu võis, kui võlglane mõistis ennast kaitsta, samapalju ehk rohkemgi varandust jääda üles kirjutamata. Nii et vormiline vastuväide langeb ära.

Võib-olla võiks siin rääkida normide kohta, et need normid, mida seadus ette näeb, võib-olla on suured. Kuid selle kohta ei ole keegi sõna võtnud ega väitnud, et need normid suured oleksid. — Seda vormilisest küljest. Kuid ka sisuliselt ei ole kartused põhjendatud.

Praeguse korra juures, kus odavalt asjad ära müüakse, jääb pank niikuinii ilma omast, ei saa sagedasti kulusidki kätte, sisuliselt see seisukorda halvemaks ei muuda, kui varandus põllupidajale jääb, kes selle tõttu uusi väärtusi luua võib, ja sellega edaspidi oma võlga tasuda. Et ühispankadest tullakse summasid tagasi nõudma ja sellega nemad raskustesse saadetakse, seda ei ole karta. Ühispankadel on hoisummasid vähe. Nad opereerivad vahetalitajatena riiklikkude laenude edasiandmisel, näiteks kalameestele, põllumeestele j.n.e. Nende laenude kohta peab tähendama, et valitsus väga hästi ka meie pankade ja rahvamajanduse olukorda tunneb ja väga hästi teab, missugused seadused on tema enda ettepanekul vastu võetud, ja sellest tulevad ka vastavad järeldused teha. Ei minda näiteks ühispankadele oksjonit tegema, kui kalamehed ei suuda oma laenu tasuda. Nii et see kartus, et kõigesuurem võlausaldaja, nimelt riik, ühispankadele kaela peale läheks, ei ole põhjendatud. Teiseks olen kindel, et laenusaja, kes ise kõik ühispankade liikmed, on ise otsekohe huvitatud sellest, et pank edasi teotseks, sest sel korral, kui pank korstnasse läheb, on see neilegi väga ebasoovitav nähe. Asutakse korraga võl-

gade sissenõudmisele. Ega see ainukene varandus talumehel pole, mida praegu kaitseme, tal on ka muud põllutööriistad, masinad j.n.e., ja siis mindaks nende kallale ja võetakse sealt raha sisse. Nõnda et ühispankade liikmed, kes laenu võtnud, on huvitatud sellest, et omi kohustusi korralikult täita. Lõppude-lõpuks, nagu õieti tähendati, ei halva see seadus uute krediitide saamist, sellepärast, et pantimise võimalus jääb alles. Muidugi, siis on reaalkrediidi peale üleminek. Aga ma arvan, siis vaevalt võib ühispank pankrotti minna, kui ta annab laenusid ainult pantide vastu. Ma arvan, siis on ta paremini kindlustatud, kui praeguse kindlustamise viisi juures, kus talle reaalselt kindlustust, panti, ei anta. Selleks käesolev seadus kuidagi kaasa ei mõju, et maalolevad ühispangad raskustesse satuksid.

Need olid kaks kaaluvamat vastuväidet, mis ette toodi, ja ma arvan, eeltoodust peaks selge olema, et need vastuväited on niivõrt põhjendamatud, et need põhjuseks ei võiks olla käesoleva seaduse tagasilükkamiseks.

Mis puutub käsitöölise kaitseks, mille kohta rkl. Eliaser leidis, et see liiga kaugemale läheb, siis, kui tähelepanelikult lugeda seaduse redaktsiooni, selgub, et see niikaugemale ei ulata, nagu rkl. Eliaser ütles. Seal on alla kriipsutatud, et aresti alla ei kuulu ainult need asjad, mis võlglastele tema isiklikuks tegevuseks tarvis on. Kahtlus, et ka töösturi tööstuse sissesead ja masinad võiksid aresti alt vabaks jääda selle seaduse alusel, on põhjendamatud. Vabrikandile ei ole masinad tema enda isiklikuks igapäevaseks tegevuseks, vaid neil töötavad töölised. Ainult need asjad ei kuulu üleskirjutamisele, mida võlglane ise ehk tema perekonna liikmed tarvitavad. Mis aga töösturitesse puutub, siis need juba mõistavad endi eest hoolitseda. Nad on abinõusid tarvitusele võtnud ilma selle seaduseta, et oma varandusi kaitsta. Kas tegelikult ehk fiktiivselt on need kõik panditud. Käsitöölised oma viimast varandusenatukest aga pantima ei hakka. Nendel on ka kaitse hädavajalik. Ütleme, et müüakse õmblejal masin ära, mis on temale ainsaks sissetuleku võimaldamise allikaks, siis küsime, mis saab sellest inimesest edaspidi. Ta läheb teisel päeval ühiskonnalt abi paluma. Sellega mitte ainult üksikute inimeste huvides, vaid kogu ühiskonna huvides on vaja hoolitseda selle eest, et ülespidamise muretsemiseks vajalikud asjad vabaks jääksid aresti alt.

K. Tonkman: Austatud Riigikogu liikmed, ma tahaksin mõne sõnaga rkl. Kasele vastata. Kui ka rkl. Kask tähendas, et ma peaksin ettevaatlik olema rahaküsimust puudutades, siis ma pean tähendama, et ma ei ole niisuguseid asju ette toonud, mida ette tuua ei oleks võinud, vaid olen tõsiasja konstateerinud, mis on ka ajalehtedes ette toodud ja mida salata ei saa. Küll aga võiksime härra Kasele ette heita, kui ta ühel koosolekul palju sügavamalt puudutas küsimust, kui seda tarvis oleks olnud. See on üks asi. Teine asi on, et tapamajad ei võta tapamaja maksu. See väide ei pea paika. Vene ajal võeti $\frac{1}{25}$ osa liha järelevaatusest tapamaja kuludeks, see tähendab, kui 25 rubla maksis siga, siis võeti 1 rubla tapamaja maksu. Nüüd maksab 40 krooni siga, ja võetakse tapamaja maksu 5 krooni, see on $\frac{1}{8}$. Kui tapamaja ei tule selle maksa läbi, siis ei ole midagi parata, aga põllumees ei või ometigi kaheksanda osa seast tapamaja maksuks maksta.

R. Elias: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei ole rääkinud selle seaduseelnõu vastuvõtmise vastu, ja niipalju kui ma härra Kasest aru sain, ei rääkinud ka tema seda. Kui ma nimetasin seda seadust isikliku krediidi lõpetamise seaduseks, siis sellepärast, et isiklikult arvan, et see nii on, vaatamata seletustele, mis härra Jõeäär ette tõi. Kui pank annab kellelegi krediiti, siis mitte ta näo peale, vaid ta hindab seda inimest, kuidas ta toimib, rehkendab varandust, mis tal olemas, ja arvestab: kui see inimene tahaks teisiti toimetada, siis ta ei pääse ometi... (V a h e l h ü ü e.) Teatud määral muidugi. — Aga niipea, kui teie seaduse maksuma panete, et see inimene ei pruugi aus olla, vaid seaduse põhjal võib maksmisest loobuda, siis pank on kümnekorda ettevaatlikum. Ükski rahamees võlgu ei anna, kui ta teab, et näiteks auto, mida te ostate võlgu, võib olla seaduslikul alusel teie kasutada, ilma et automüüjal võimalus oleks autoostjat sundida ostuvõlga tasuma, kas või auto sunnimüümisega. Ainult võlgniku aususega elus ei rehkendata palju, rehkendatakse palju enam sellega, et kui tarvis, siis võidakse sundida võlgnikku oma võlga maksuma. Aga kui sundida ei saa ja seaduse teel oma kohustuste täitmisele vastu võib panna, siis juba krediiti kergesti ei anta.

Härrad, meie ei tohi seda nii võtta, nagu oleks see ainult põllumeeste kaitse-seadus, vaid see on võlgnikkude kaitse-sea-

das. Kui pooled inimestest elavad maal, nagu siin ette toodi, ja nende varandust — viimset hobust ja lehma j.n.e. — ei saa üles kirjutada, siis pooled inimestest elavad linnades ning alevites. Ja kuna meil ei ole rentjeesid, vaid vist kõik kodanikud teenivad omale eluülespidamist kas teenistuses olles või ametit pidades, ja selle teise poole juures ei ole ka lubatud teatud hulk vara üles kirjutada. Võlgnikkude kaitseks on see seadus. (V a h e l h ü ü e.) Ma saan härra Jõeäärest aru. Härra Jõeäär ütles, et meie oleme selle seaduse poolt ihu ja hingega, sest see seadus lõikab kapitalismi luusse ja lihasse, miks meie ei peaks selle poolt olema. (V a h e l h ü ü e.) See on ju nii. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, Teie ütlete: töötajate kaitseks. Kui Teie arvate, et see, kes annab töötajale krediiti, on töötajate vihavaenlane, siis on see muidugi ka seisukoht. Kuid siis ärge pange pahaks, kui edaspidi krediiti enam nii kergesti ei anta. (V a h e l h ü ü e.) Õige, ma seda ütlesin, ma ise tegin selle ettepaneku ja tõin ette ebanormaalse nähtena juhtumi, kus lesknaisel müüdi maha õmblusmasin, ja ta sattus Tallinna linna hoolekandeosakonda. Ma ise panin selle ette. Ma ei saaks aga siiski pooldada seisukohta, et võidakse jätta müümata asju, mis väärt 250—300 tuhat senti, põhjendusel, et nad kellelegi elukutseks tingimata tarvilikud. Näiteks minul kui advokaadil on mingi vanaaegne kirjutuselaud, väga kallis. Ütleme, et see laud maksab 300 tuhat, võlga on aga 20 tuhat. Kuid seaduse järele, mida kavatsime maksuma panna, ei saaks seda lauda selle võla katteks maha müüa. Kui võlgnikul on sarnane kallis asi, siis peaks võima sarnast asja ometi ära müüa, sest võlglane võiks töötada ka odavamal laual.

See on ebanormaalne, et meil oksjonil müüakse asju nii odavalt. Ma tegin ettepaneku, kuidas kitsendada liiga odava hinna eest asjade müüki, et oksjonit, enam-pakkumist, mitte muuta naeruväärseks. Üks kohtupristav jutustas, et ta müünud 123 tosinat ukse lukke Tallinnas 120 senti eest! Kas see on oksjon! Muidugi ei ole. Kui lehm müüakse 3 krooni eest, ei ole see ka kellegi oksjon, see kõik on naeruväärne. Et seda edaspidi enam ei sünniks, on võetud kitsendused. Teie ütlete, milleks kitsendused, meie oleme korralikud maksjad. Aga kui teie ei maksa, minnakse talu kallale. Kuid kui teie tahate, võite ka nii sisse seada, et ka talu kallale ei pääse keegi teie isiklikest kreditoridest. Meil on olemas paragrahv, Tsiviilkohtupi-

damise seaduse § 1871, mis näeb ette, et talu ka teistkordsel oksjonil võib müüa küll alla hinnatud hinna, kuid mitte alla eesõigustatud võlgade summa. Eesõigustatud võlgadeks loetakse teatavasti kõik riigi maksud ja obligatsioonide summa. Nii et kui olete isiklikult kellelegi krediiti andnud, näiteks vekslile peale, siis loomulikult ei saa talule ligi, kui talu on obligatsioonidega üle koormatud. Midagi ei aitaks talu oksjonile määramine, sest, nagu öeldud, alla obligatsioonide summa ei oleks kohtupristav õigustatud talu ära müüma. (V a n e l ü ü e.) Aga enne oli nii, et teie ei pääsenud põllupidaja inventarile siis ligi, kui tal oli muud varandust. Kui tal seda aga ei olnud, siis võisite teie inventari üles kirjutada ning ära müüa. Aga nüüd, kuigi tema inventar on võlgu ostetud, ükski võim ei pääse siiski sellele juurde. See on muidugi teatud seisukoht. Kui hävitame ära krediitdivõimalused, siis edaspidi enam keegi midagi võlgu ei saa. Kui keegi on hoidnud, on omad hoiusummad pannud panka, mis sellest siis, kui ta ilma jääb; jäägu ilma, las lähuvad pangad raskustesse, vaadake... (V a h e l h ü ü e.) Võib-olla teil on suured summad saada, mina seda ei tea, aga arvan, et pankade seisukord saab raske olema. Meie teame kõik, et praegusel silmapilgul hoiusummad pankades jäävad järjekindlalt vähemaks. (V a h e l h ü ü e.) Vähemalt suuremates osades pankades. (V a h e l h ü ü e.) Härra Tupits, mina olen ka pankadega natukene seotud, mina tunnen ka asja. (V a h e l h ü ü e.) Meil lehed kirjutavad palju, kirjutavad täna, et Inglise nael ei lange, ja päeva pärast on jälle lugeda, — langeb. Igakord, mis lehed kirjutavad, ei saa võtta puhtarahana, mina ei julge küll seda teha. Teatud hädaoht on. Ma arvan, et mitte sellest ei tule pankade raskused, et valitsus hakkaks laenusid pankadelt tagasi nõudma. Vaid teistel põhjustel, nimelt sellest, et pangad ei suuda hoiusummade omanikele hoiusummasid välja maksta sellel lihtsal põhjusel, et nad ei saa neid summasid õigel ajal oma võlglastelt kätte. Selles on hädaoht, mitte selles, et valitsus hakkab laenusid tagasi nõudma. (V a h e l h ü ü e.) Kui väljaantud summasid ei saa sisse nõuda ühelt poolelt, teisele poolele aga pank peab summad välja maksma, siis on pank varsti raskustes, vaatamata sellele, kas valitsus nõuab oma summe või mitte. Ei suuda aga pank rahuldada kõiki hoiusummade omanikke, siis on ta seaduse järele kohustatud omad

üksed sulgema, sest panga maksujõuetus on sellega käes.

O. K a s k: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei olnud saalis, kui siin kallale tungiti ja öeldi, et Vene ajal olevat see taks olnud palju väikesem j.n.e. Vaadake, selle seaduseelnõu juures, mis praegu rahaasjanduse komisjonis arutusel, tuleks kaaluda tapamaja takse.

Ma võin teile tuua täpsed andmed, kui suur oli taks Vene ajal ja kui suur praegu. Sellepärast oleks asjata siis selle seaduse juures puudutada neid küsimusi. See on täiesti eksiarvamine, et linnad siin on laiu-tanud. On selge, et pühade eel on tapamajades palju suurem tegevus, kui harilikul ajal, ja siis kas suurendatakse personaali või aetakse eralihunikkudega läbi, aga ei saa minimaalset personaali lahti lasta, kui on väikesem läbikäik. Minimaalsed kulud iga asutuse juures on paratamatud, pahe on selles, nagu ütlesin, et riigi taks on liiga kõrge.

Linna tapamaja taksi kinnitab Põllutööminister. Ta ei kinnita muidugi, kui ei ole põhjendatud kulud ja alused, mis tapamaja tegevusega ühenduses. Samuti peavad eelarved minema Põllutööministeeriumi läbi-vaatamisele, ja loomulikult Põllutööministeerium võtab seisukoha, et mitte üle vajaduse kulusid ei tehtaks. 1923. aasta seaduse järgi ei saa linn tapamajast tulu.

Aga vaadake, see eksiarvamine on tekkinud eksporttapamajadest, kus kulud suured. Nüüd pannakse ühte patta nii eksporttapamajad kui linna tapamajad. Linna tapamajad on koguni teisel alusel, nad üldse tulusid ei anna ega võigi anda.

K. T o n k m a n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. härra Kask ütleb üldiselt, et mina olen eksinud, aga näidaku andmed. Ütlesin, et ennem makseti $\frac{1}{25}$ sea eest tapamaja kuludeks, see on, kui sea eest saadi 25 rubla, siis makseti 1 rubla tapamaja maksu. Nüüd aga on hinnad teistsugused, nagu neid juba näitasin.

O. K a s k: Ütlen ainult niipalju, et näiteks 100—130-kilogrammiline sea tapmisel läheb 160 senti riigimaksu, 150 senti on linnamaks, 80 senti seatapmine. (V a h e l h ü ü e.) Tuleval nädalal, kui uus seaduseelnõu Riigikogusse tuleb, siis toon üksikasjalikud andmed ette.

J u h a t a j a: Mulle tundub, et kõnelejad lähivad kaugemale kui käesolev seadus.

Aruandja J. Holberg (lõpusõna): Nagu I lugemisel sõnavõtnud kõnelejate kõnedest selgub, ei ole keegi seaduse vastu rääkinud, vaid räägiti hoopis teistest asjadest. Seepärast ei ole mingeid takistusi seaduse I lugemisel vastuvõtmiseks. Teen ettepaneku, seadus I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

3. L. Johanson'i sõnavõtmine isiklikus asjas.

L. Johanson: Austatud Riigikogu liikmed! Eilasel koosolekul, kus arutusel oli eraakadeemia küsimus, ütlesin mina, nii nagu stenogrammiski on, sõnasõnalt: „Mis nüüd sisult sellesse eraakadeemiasse puutub, siis ma ütlen otsekohe, et sisult suhtun minagi temasse eitavalt, ma ei näe tarvidust selle järele, et Eesti peaks hakkama Venemaa, Aasia või Aafrika tarvis misjonäre valmistama, nii nagu seal ette nähtud. Sihtide poolest on ta eitav.“

Rahvaerakonna häälekandja „Postimees“ kirjutab järgmist: „Kuna sakslased

eraakadeemiat kaitsta ei sõanda, võttis selle ülesande enda peale rkl. L. Johanson.“

Siin on üks „puhas raha“, millest kõneles rkl. Eliaser.

4. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku määramine.

A. Tupits (korra kohta): Silmas pidades, et see seadus kiire iseloomuga on ja tuleks täna vastu võtta, teen ettepaneku, käesolev koosolek lõpetada ja järgmine Riigikogu koosolek pidada 5 minutit pärast käesoleva koosoleku lõppu, võttes päevakorda: 1. Vallasvara aresti alla panemise ja müügi asjus Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel.

Juhataja: Palun rahu! Lugupeetud Riigikogu liikmed, küsimus on otsustamata veel, palun kohtadele istuda, muidu ei saa hääletada. Palun kõrvalruumidesse helistada, et Riigikogu liikmetele teada oleks. (Helistatakse kõrvalruumidesse. — Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20.27 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhataja (allkiri).